

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากถาวรที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร คำรา วารสาร และรายงานการวิจัยต่าง ๆ พบว่ายังไม่เคยมีผู้ใดศึกษา วิจัย แล้วเขียน เกี่ยวกับแนวบทบาทนักศึกษาวิทยาลัยครูไว้อย่างเด่นชัด หรือเฉพาะเจาะจง ที่จะพอมืออยู่ ก็จะเป็นในลักษณะของ พฤติกรรมการเรียน วิถีชีวิต (life style) คุณลักษณะนิสัยนักศึกษา บุคลิกภาพนักศึกษา ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องราวของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ไม่ใช่แนวบทบาทนักศึกษาโดยตรง แต่ผู้วิจัยมีความ เชื่อว่าการศึกษา ค้นคว้าดังกล่าวสามารถเป็นแนวคิดที่สื่อแสดงให้เห็นถึงแนวบทบาทของนักศึกษาวิทยาลัยครูได้ ทั้งนี้เพราะนักศึกษาวิทยาลัยครูก็เป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเช่นกัน แนวคิดที่ได้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยไว้แล้วนั้นมีดังต่อไปนี้

แนวคิด เกี่ยวกับบทบาท

การให้ความหมายคำว่า บทบาท (Role) นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ทั้งนักวิชาการไทย และนักวิชาการต่างประเทศ ดังเช่น

แมค โดแนลด์ และ เชลเลนเบอร์ก (Mac Donald and Schelemberg 1971 :

3) ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า บทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และแสดงให้ทราบถึงขอบเขตของตำแหน่ง หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดให้ถือปฏิบัติในขณะที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นอกจากนี้ แมค โดแนล และ เชลเลนเบอร์กได้กล่าวไว้อีกว่า อิทธิพลของแรงจูงใจ ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ และ ค่านิยมของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ มีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลนั้น ๆ อีกด้วย

สำหรับนักการศึกษาไทยได้แสดงทัศนะ เกี่ยวกับความหมายของบทบาทไว้ต่าง ๆ กัน ดังเช่น อุทัย หิรัญโต (2519 : 311) กล่าวว่า บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่ หรือ การแสดงออกทางสังคมอย่างหนึ่ง การที่ประชาชนคาดหมายหรือหวังให้กระทำอย่างนั้นก็คือเอา

ฐานะและหน้าที่ทางสังคมของเขาเป็นมูลฐาน

สิ่งที่เป็นตัวกำหนดให้บทบาทแตกต่างกันไปนั้น พิตยา สุวรรณชฎ (2517 : 169)

ได้กล่าวไว้ว่ามีอยู่ 4 ประการ คือ

1. บทบาทที่มีประจำอยู่ทุกสภาพสังคม
2. วัฒนธรรมและชนบทรรมนิยมประเพณีในสังคม เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนด

บทบาท

3. การที่บุคคลจะทราบบทบาทของตนเองนั้นต้องมีกระบวนการทางสังคม

(Socialization)

4. บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้น อาจไม่สอดคล้องกับ เกณฑ์ปกติของสังคม ทั้งนี้ เพราะบทบาทที่จริงที่บุคคลแสดงออกนั้น เป็นผลของปฏิภริยาแห่งบุคคลของบุคคลที่ครองสภาพอยู่ รวมเข้ากับบุคลิกภาพของบุคคลอื่นที่มาร่วมในพฤติกรรม อีกทั้งยังรวมถึงสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคมด้วย ในเรื่องการจำแนกประเภทบทบาทนี้ ประจทิพย์ โพธิ์ศรี (2526 : 14) ได้จำแนกบทบาทของบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. บทบาทที่ถูกกำหนดโดยสังคม ซึ่งจะปรากฏในรูปของหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความคาดหวัง กฎระเบียบ เกณฑ์ปกติของสังคมที่บุคคลพึงปฏิบัติ ในการดำรงตำแหน่งนั้น ๆ
2. บทบาทที่กำหนดโดยบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งนั้นยึดถือ เป็นแนวปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับแนวบทบาทและวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา

บอลตัน และ แคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeier 1967 : 130-137)

ได้สรุปความหมายของแนวบทบาท (Role Orientation) ไว้ว่า แนวบทบาทคือความคาดหวังด้านพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลหนึ่งพึงมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพ หรือสัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้แล้วบอลตันและแคมเมเยอร์ได้กล่าวไว้อีกว่า แนวบทบาทนักศึกษานั้นบางส่วนอาจมาจากบุคลิกภาพของนักศึกษาที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หรืออาจมาจากวัฒนธรรมวัยรุ่น หรือบางทีก็อาจมาจากวัฒนธรรมเมื่อครั้งสมัยอยู่โรงเรียนมัธยม หรืออาจมาจากส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสถาบันจากการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมทางวิชาการของสถาบัน หรืออาจเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ เช่น เมื่อเข้าเรียนในคณะวิศวกรรมศาสตร์ ก็ได้ทราบว่า นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้นปฏิบัติตัวอย่างไร ก็จะพยายามแสดงบทบาทของวิศวกรออกมา สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดแนวบทบาทนักศึกษาขึ้น อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถศึกษาได้อย่างแน่นอนว่าแนวบทบาทนี้เกิดขึ้นมาจากอะไรแน่ เพราะยังไม่มีผู้ใดสามารถบอกได้ว่าแนวบทบาทมาจากบุคลิกภาพที่มีมาแต่เกิดและพัฒนามาจากวัยรุ่น หรือมาจากการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพในอนาคตของนักศึกษาผู้นั้น

อีกประการหนึ่งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิดในเรื่องแนวบทบาทก็คือ ในแต่ละแนวบทบาทนั้นจะมีรายละเอียดมากกว่าหนึ่งแนวบทบาท และแนวบทบาทนี้เป็นระบบของสังคมที่คนเราสามารถไข้ประเมินค่าของตนเองได้ รวมทั้งประเมินผู้อื่นด้วย นอกจากนี้แนวบทบาทจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางที่แต่ละคนจะเลือก ในบางครั้งแนวบทบาทจะถูกนำไปใช้โดยผู้ที่ไม่ได้มีส่วนแสดงบทบาทนั้น เช่น นักศึกษาแสดงบทบาทในการฝึกฝนอาชีพ ในขณะที่เดียวกันอาจารย์จะเป็นผู้ประเมินแนวบทบาทที่นักศึกษากำลังแสดงออกอยู่โดยอาจารย์ผู้นั้นไม่ได้ร่วมแสดงบทบาทที่นักศึกษากำลังแสดงอยู่ด้วยเลย ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นแนวบทบาทที่เกิดขึ้นจะต่างกันไปด้วยสาเหตุหลายประการ สิ่งที่สัมพันธ์กับแนวบทบาทนักศึกษานั้นนักวิเคราะห์สังคมวิทยาได้เน้นตัวแปร 3 ด้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของแนวบทบาทหรือค่านิยมที่ให้เกี่ยวกับ

1. ความก้าวหน้าทางสติปัญญาและวิชาการ
2. ค่านิยมที่ให้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อการประกอบอาชีพ
3. การมีส่วนร่วมในสังคมของสถาบัน

สำหรับวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษานั้น โฮเวิร์ด เบคเกอร์ (Howard S. Becker อ้างถึงใน Bolton and Kammeyer 1967 : 121-122) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อยของนักศึกษานั้น เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษากับประสบการณ์ต่าง ๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย ผลกระทบนี้ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยการสื่อสาร การคบหาสมาคมในกลุ่มนักศึกษาด้วยกัน ซึ่งวัฒนธรรมจะคงอยู่ต่อไป เพราะได้มีการถ่ายทอดจากนักศึกษาเก่าไปสู่ นักศึกษาใหม่ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันในหมู่นักศึกษาดังกล่าว วัฒนธรรมนักศึกษานี้ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าภายในกลุ่มย่อยของนักศึกษาอาจมี วัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างกันออกไปอีกก็ได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาแต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อย ๆ มีแผนการสำหรับอนาคตต่างกัน เช่น ในขณะที่นักศึกษาคนหนึ่งเรียนต่อปริญญาโท แต่อีกคนหนึ่งจบการศึกษาออกไปทำงาน นอกจากนั้นแล้วนักศึกษายังต่างกันในเรื่องของเขาวินัย ทัศนคติ ต่างกันในด้านอิทธิพลที่ได้รับจากอาจารย์ หรือการมีรสนิยมสูงในการใช้ชีวิตแบบวินัย-ชน สิ่งเหล่านี้อาจมีส่วนให้นักศึกษามีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแม้จะอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาเดียวกันก็ตาม และวัฒนธรรมนักศึกษานี้ อาจจะพัฒนาตนเองและกลายเป็นพฤติกรรมที่ติดตัวไปจนตายก็ได้

เกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษานั้น เจ มิลตัน ริงเกอร์ (J. Milton yinger 1960 : 625 อ้างถึงใน Bolton and Kammeyer 1967 : 124) ได้สำรวจเกี่ยวกับด้านมนุษยวิทยาและสังคมวิทยาในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมย่อยว่า วัฒนธรรมย่อยไม่ได้ผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมใหญ่ที่ซับซ้อน แต่เป็นการแยกสังคมออกจากกลุ่มใหญ่ ซึ่งไม่เหมือนกับปทัสถานของบทบาท (Role Norm) เพราะ "บทบาท" ยังเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับของสังคม ดังนั้นนักสังคมวิทยาจึงมองวัฒนธรรมย่อยในแง่ลบว่าเป็นตัวทำให้เกิดกลุ่มย่อยที่แตกต่างจากสังคมใหญ่ และมองแนวบทบาทในแง่บวกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้วยเหตุนี้การนำวัฒนธรรมย่อยไปใช้ในสถาบันอุดมศึกษากับนักศึกษาในการฝึกการแบ่งของคล้ากและโทรจึงมีประเด็นที่ต้องศึกษากันอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามไม่ว่าเราจะเรียกพฤติกรรมของนักศึกษานี้ว่า "วัฒนธรรมย่อย" หรือ "แนวบทบาท" ก็คงจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำซึ่งยังอาจมีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้าง อย่างเช่นกรณีการศึกษาของคล้ากและโทรที่ศึกษานักศึกษาใหม่ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอเมริกัน 32 แห่ง โดยการให้นักศึกษาจัดประเภทตนเองเข้าในพวกใดพวกหนึ่งในวัฒนธรรมย่อย 4 กลุ่ม ซึ่งคล้ากและโทรได้แบ่งไว้แล้ว การศึกษาครั้งนี้ได้ทำโดยการ

ให้นักศึกษาใหม่ทำแบบทดสอบในช่วงสัปดาห์ปฐมมิเทศก่อน เข้าชั้นเรียน ผลปรากฏว่านักศึกษาใหม่ไม่สามารถจัดตัวเองให้เข้าในวัฒนธรรมย่อยของคล๊ากและไทรโต้ ทั้งนี้เนื่องมาจากนักศึกษาใหม่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสถาบันได้ แนวบทบาทของนักศึกษาใหม่พวกนี้ก็ต้องปรับตัวให้คุ้นเคยกับสถาบันจนกลายเป็นประสบการณ์เสียก่อนจึงจะเกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยขึ้น จากเหตุนี้จึงอาจมีผู้กล่าวว่า แนวบทบาทนักศึกษานั้นเกิดมาจากวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาที่ได้รับ เมื่อครั้งอยู่โรงเรียนมัธยม ซึ่งก็อาจเป็น เรื่องจริงก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างแนวบทบาทกับพฤติกรรมนักศึกษา

แม้ว่าแนวบทบาทมีส่วนสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคล และแนวบทบาทของสามารถชี้ให้เห็นพฤติกรรมของนักศึกษาในทิศทางที่แน่นอน แต่เราก็ไม่ควรประเมินพฤติกรรมอย่างแม่นยำตรงเพียงอาศัยการพิจารณาจากแนวบทบาทเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าพฤติกรรมเป็นผลกระทบมาจากหลายทาง เช่นแนวบทบาท โครงสร้างของสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม รวมทั้งองค์ประกอบของบุคลิกภาพด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่าบางครั้งเป็นความสมัครใจของนักศึกษาเองที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีแนวบทบาทในทิศทางเดียวกันกับตน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่กล่าวว่าคนเรามีแนวโน้มที่จะเลือกคบหาสมาคมกับคนที่มีส่วนเหมือน ๆ กัน มากกว่าที่จะคบหาสมาคมกับคนที่มีส่วนต่างจากตน แต่ก็มีสมมติฐานข้อหนึ่งที่ว่า แต่ละคนอาจเลือกคบหาสมาคมกับคนที่แตกต่างไปจากตนเองแต่จะต้อง เป็นลักษณะที่เสริมกันให้บุคลิกภาพสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม เห็นได้จากการมีความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง จุดสำคัญของแนวบทบาทอีกประการหนึ่งก็คือ สภาพแวดล้อมมีส่วนทำให้บุคคลที่มีบทบาทหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีบทบาทในทางตรงกันข้าม ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างจากพฤติกรรมส่วนตัวของเขาอย่างมาก เพราะขณะที่เขาอยู่คนเดียวเขาอาจไม่มีพฤติกรรมในแนวบทบาทนั้นในตัวของเขาเลย ดังนั้นจึงควรระมัดระวังเกี่ยวกับการตีความ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวบทบาทกับพฤติกรรมบทบาทนักศึกษานั้นเป็นเพียงบทบาทหนึ่งในบรรดาหลาย ๆ บทบาทในตัวของนักศึกษา เพราะวันหนึ่ง ๆ นั้นนักศึกษาอาจสวมบทบาทมากกว่าหนึ่งบทบาทก็ได้ เช่น นักศึกษาที่มีครอบครัวแล้ว เขาจะมีบทบาทของสามี หรือภรรยา บทบาทของพ่อ แม่ นอกเหนือจากบทบาทนักศึกษาในสถาบัน เป็นต้น นอกจากนี้การที่มหาวิทยาลัยปัจจุบันเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย ทำให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ชุมชน และมี

โอกาสแสดงบทบาทในฐานะประชาชนของสังคมของประเทศชาติ ทำให้แสดงบทบาทได้มากขึ้นกว่าสมัยก่อน ๆ (Bolton and Kammeyer 1967 : 138-141) ฉะนั้นผู้ใหญ่ที่เคยมีความคิดมีความเห็นว่านักศึกษายังเป็นเด็ก ๆ อยู่นั้นคงต้องเปลี่ยนความคิดเห็นไปจากเดิม เพราะการแสดงผลพฤติกรรมอย่างผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่นักศึกษามีปัจจุบันทำได้และหลายอย่างทำได้ดี เป็นประโยชน์ต่อการฝึกฝนเพื่อการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเปลี่ยนความคิดดังกล่าวจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้ใหญ่กับนักศึกษา (Beker 1963 : 12 อ้างถึงใน Bolton and Kammeyer 1967 : 122)

รูปแบบของแนวบทบาท (A Typology of Role Orientations)

บอลตัน และ แคมเมเยอร์ (1967 : 146) ได้กล่าวว่า การจำแนกวัฒนธรรมย่อย นักศึกษาของคลากและโทรนั้นไม่ได้ยึดเอาพฤติกรรมของนักศึกษาเป็นหลักแต่ยึดเอาความคิดสติปัญญาและเจตคติที่มีต่อสถาบันจึงไม่น่าจะจำแนกแยกแยะประเภทนักศึกษาได้เด่นชัดอย่างครอบคลุมและเหมาะสม ดังนั้นบอลตันและแคมเมเยอร์ (1967 : 202-216) จึงได้ทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับนักศึกษา โดยอาศัยจุดมุ่งหมายในการเข้าศึกษาของนักศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่คลากและโทรไม่ได้ให้ความสำคัญเลย บอลตันและแคมเมเยอร์พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการฝึกฝนวิชาชีพ เป็น เรื่องสำคัญมากที่จะทำให้เขาบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจความหวังไว้ว่า และอย่างไรก็ตามนักศึกษาก็จัดตนเองตามลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมายในการพัฒนาความสามารถของแต่ละคนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย ดังนั้นเขาจึงใช้จุดมุ่งหมาย 2 ประการเป็นรูปแบบในการแบ่งแนวบทบาทของนักศึกษาได้ดังนี้

1. แนวบทบาทสันโดษ (Privatists) โดยทั่วไปนักศึกษาในแนวบทบาทนี้มีพฤติกรรมและระสนิยมที่เป็นมาตรฐาน มีความปรารถนาที่จะปกครองตนเอง มีการควบคุมดูแลพฤติกรรมตนเองได้ เขาเห็นว่าสถาบัน เป็นแหล่งเพิ่มทักษะในการช่วยให้เขารู้จักคนมากขึ้น นักศึกษาชายจะไม่ค่อยวิตกกังวลกับการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือ เรื่องศีลธรรมมากนัก แต่นักศึกษาหญิงจะวิตกกังวลกับเรื่องเหล่านี้มากกว่า นักศึกษาหญิงไม่สนใจเข้าชั้นเรียนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักศึกษาชาย กิจกรรมในสถาบันที่นักศึกษาในแนวบทบาทสันโดษสนใจ ได้แก่ กีฬา งานสังคม แต่ก็ไม่ลึกซึ้งเท่าใดนักในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นอาจเนื่องจากใช้เวลาในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นน้อย

2. แนวบาทวิชาชีพ (Vocational) นักศึกษาแนวบาทนี้สนใจอย่างจริงจังกับการเรียนและพยายามที่จะได้คะแนนหรือเกรดดี ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ แนวบาทวิชาชีพนี้มีแนวโน้มแบบอนุรักษนิยมในการสมาคมกับผู้อื่นในรั้วมหาวิทยาลัย สนใจกิจกรรมของสถาบันบ้างเหมือนกันแต่มักจะสนใจตัวเองมากกว่า สนใจวิชาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ไม่สนใจปัญหาสังคมและปัญหาของผู้อื่น แนวบาทวิชาชีพนี้ แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

2.1 พวกที่เป็นตัวของตัวเอง (Inner-Directeds) พวกนี้เป็นคนใจคอหนักแน่นมีความคิดเป็นของตนเอง เขามีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพหรือความสำเร็จในชีวิต เขาต้องการทำงานที่มีผลหรือค่าตอบแทนที่ดี มีโอกาสก้าวหน้า ส่วนใหญ่นักศึกษาแนวบาทนี้จะเป็นชาย

2.2 พวกที่มีชีวิตขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม (Organization Mass) นักศึกษาประเภทนี้มี 60% เป็นเพศหญิง ใจดีไม่ค่อย เชื่อมั่นในตนเองนักมักจะขัดข้องสงสัย เสมอกล่าวคือในขณะที่มุ่งมั่นในความสำเร็จ แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าตนเองจะทำอย่างไร ไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรตามเพื่อน ๆ พวกนี้มีความคิดว่าเขาสามารถพัฒนาตัวเองโดยการเข้ากลุ่มเพื่อน และการคบหาสมาคมกับคนหลาย ๆ แบบ

3. แนวบาทอนุรักษนิยม (Conventionals) พวกนี้ถือว่าสถาบันการศึกษาที่ตนศึกษาอยู่ เป็นแหล่งเพิ่มพูนความฉลาดรอบรู้และพัฒนาสังคมของพวก เขาให้กว้างขวางขึ้น เข้าใจสภาพชีวิตได้ดีขึ้น สนใจกิจกรรมของสถาบันแต่ไม่ค่อยสนใจวิชาชีพเท่าใดนัก คะแนนการเรียนเฉลี่ยของพวกนี้จะอยู่ระดับปานกลาง รูปแบบทางสังคมของนักศึกษาในแนวบาทนี้แบ่งได้เป็น 3 แบบ

3.1 พวกตรงไปตรงมา (The Squares) นักศึกษาในแนวบาทอนุรักษนิยมส่วนใหญ่จะเป็นแบบนี้มาก เป็นชนชั้นกลาง ต้องการเป็นคนที่มีบุคลิกดี มีการศึกษา เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตในสถาบัน เพราะจะทำให้เขาเป็นคนคล่องแคล่วว่องไวในการทำงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานส่วนรวมของสถาบัน นอกจากนี้ก็ยังยอมรับประเพณีของสถาบัน เป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง ใช้ชีวิตอยู่ในสถาบันอย่างมีศีลธรรม แต่ไม่เหมาะที่จะเป็นผู้นำ

3.2 พวกมีลักษณะผู้นำ (The Dependables) โดยทั่วไปคือ ต้องการเป็นผู้นำทั้งในด้านกิจกรรมนักศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบัน การเรียนจะไม่ค่อยดีนัก

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากใช้เวลาส่วนใหญ่ไปเพื่อการทำกิจกรรม ลักษณะอีกอย่างคือจะเป็นคนเปิดเผย เข้ากับผู้อื่นได้ดี การที่สนใจในกิจกรรมนั้นไม่ใช่เพียงเห็นว่าเป็นเรื่องสนุกเท่านั้น แต่ถือว่าเป็นวิชาการแขนงหนึ่งเป็นประสบการณ์เบื้องต้นที่ช่วยเตรียมตัวพวกเขาให้รู้จักรับมือกับสังคมส่วนรวม วัฒนธรรมและการเมือง พวกนี้จะรักสงบรักสันติภาพปกป้องสิทธิมนุษยชน สนใจปัญหาของส่วนรวมอาชีพในอนาคตของพวกนี้จะไม่ใช่งานที่เกี่ยวกับวิชาการหรืองานที่ใช้เชาวน์ปัญญาแต่จะเป็นงานด้านธุรกิจอิสระ ด้านการเรียนนั้นมักจะไม่ค่อยเข้าเรียนจึงพบว่าพวกนี้ส่วนใหญ่มีผลการเรียนไม่ดีนัก

3.3 : พวกชีวิตนักศึกษา (The Collegiats) พวกนี้จะถือว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความพอใจส่วนใหญ่จึงเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ สนุกสนาน เด่นรำ แข่งกีฬา เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้พวกเขามีทักษะในการเข้าสังคมและมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน

4. แนวบทยามวิชาการ (Academics) รูปแบบสังคมของพวกนี้คือ

4.1 พวกคงแก่เรียน (The Grinds) พวกนี้จะเรียนมาก ตั้งใจเรียนเป็นคนอ่านหนังสือมาก ห่วงกังวลอยู่กับผลการเรียน ไม่ค่อยชอบการเข้าสังคมเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เสียผลการเรียนที่ดีไป พวกนี้จะพยายามทำคะแนนการเรียนเฉลี่ยให้สูง ๆ ไม่ยอมให้ตกต่ำได้ พวกคงแก่เรียนจะต่างจากพวกเชาวน์ปัญญาคือ พวกคงแก่เรียนจะไม่สนใจในความคิดเห็นของพวกเชาวน์ปัญญา จะเชื่อความคิดเห็นของตนเองมากกว่า นอกจากเรื่องการมุ่งเน้นด้านการเรียนแล้วพวกคงแก่เรียนจะมีส่วนเหมือนพวกตรงไปตรงมาอยู่อย่างหนึ่งคือ ระมัดระวังในเรื่องความประพฤติและดำรงชีวิตในรั้วสถาบันอย่างมีศีลธรรม

4.2 พวกเชาวน์ปัญญา (Intellectuals) พวกนี้สนใจการประชุม การพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง จึงไม่ค่อยมุ่งเรียนอย่างพวกคงแก่เรียน แต่เป็นคนฉลาด สนใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่ชอบอยู่คนเดียวแต่ชอบอยู่เป็นกลุ่ม สนใจด้านการเรียนพอ ๆ กับสนใจงานของสถาบัน อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจพวกนี้คือแม้จะสนใจปัญหามันเมืองมากแต่ไม่ชอบเป็นผู้นำในการต่อต้านของนักศึกษา จุดมุ่งหมายในวิชาชีพของเขาคือการทำวิจัยหรือการเป็นนักวิชาการ

4.3 พวกต่อต้าน (Nonconformists) พวกนี้สนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ

ความเมตตากรุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ ขอบการต่อต้านตั้งแต่ระบบมหาวิทยาลัยไปจนถึงการบริหารของรัฐบาล นักจิตวิทยาสันนิษฐานว่าพวกชอบต่อต้านนี้เป็นพวกที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพเป็นส่วนใหญ่ และจากการสังเกตพบว่าในกลุ่มของนักศึกษาพวกนี้จะมีทั้งคนที่มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลมที่สุด ไปจนถึงคนที่มีสติปัญญาไม่ฉลาดสอบตกบ่อย ๆ จึงนับเป็นพวกที่มีความแตกต่างกันมากในเรื่องสติปัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม ลักษณะ และประเภทของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ในต่างประเทศนั้นได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม ลักษณะ และประเภทของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไว้ก่อนประเทศไทย ดังเช่น ชูเมอร์ และ สแตนฟิลด์ (Shumer and Standfield 1966) ได้ศึกษาแนวบทบาทของนิสิตที่มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ วิธีการของเขาก็คือ เขียนกิจกรรมและพฤติกรรมของนิสิตมาหลาย ๆ ข้อแล้วให้นิสิตเป็นผู้เลือก โดยใช้การประเมินตนเอง ผลที่ได้จากการเลือกของนิสิตที่นำมาทำการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) จำแนกแนวบทบาทนักศึกษา ได้ 8 ด้านด้วยกัน เรียกว่า "ประเภทของแนวบทบาทนักศึกษา" (Type of Student Role Orientation) ได้แก่

1. แนวบทบาททางวิชาการ และการเป็นศิษย์ (Academic and Scholarly Role Orientation) พวกนี้จะสนใจใฝ่เรียนในเนื้อหาสาระความรู้ความเป็นทางการในวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบัน

2. แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) พวกนี้เป็นพวกที่มีสติปัญญาดี ชอบคิดและคิดกว้างกว่าแวดวงวิชาการ จะอยู่ในโลกของศิลปะปรัชญา และความคิดโดยไม่อ้างอิงถึงโครงสร้างทางวิชาการในสถาบัน จนสนใจความรู้นอกสถาบัน ไม่ค่อยสนใจความรู้ในสถาบันมากนัก

3. แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ (Consummatory Collegiate Role Orientation) จะเป็นพวกที่สนใจกิจกรรมทางสังคมทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน มีทัศนคติว่ากิจกรรมเป็นสิ่งสนุกสนาน เป็นคนชอบสนุกรักสนุก จะพยายามใช้ชีวิตในสถาบันอย่างคุ้มค่าโดยจะเข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกอย่างด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน จึงจัดเป็นคนทีกว้างขวางในสถาบัน

4. แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) พวกนี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในสถาบัน ชอบเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมนั้น ๆ หรือไม่ก็มีส่วนเป็นกรรมการ กิจกรรมมุ่งนำประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

5. แนวบทบาทนิยมการใช้ชีวิตแบบระบบกรีก (Orientation to Greek-Letter System) เป็นพวกที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบความเป็นอยู่แบบกรีกซึ่งเป็นพวกที่มีบิดา-มารดา ร่ำรวย จะมีหอพักขนาดใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันแต่จะแยกหอพักหญิงต่างหากจากหอพักชาย มีประเพณี ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมภายในกลุ่มไม่เหมือนกับนิสิตอื่น ๆ เป็นพวกที่มีสติปัญญาดี มีมารยาทแบบผู้ดีเก่า และจะมีการปกครองดูแลกันเอง แต่ละหอพักของพวกนี้จะมีผู้ใหญ่ดูแลเรื่องทั่ว ๆ ไปเพียงคนเดียว จากการศึกษาของซูเมอร์และสแตนฟิลด์ พบว่า พวกนิยมใช้ชีวิตแบบระบบกรีกนี้จะมีแนวบทบาท ทั้งแบบพวกแนวบทบาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และแบบพวกแนวบทบาท ในการใช้ชีวิตนิสิตอย่างคุ้มค่า

6. แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational) นิสิตพวกนี้จะมีความสนใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อฝึกทักษะและประสบการณ์ทางอาชีพ โดยมุ่งฝึกฝนตนเองเพื่อการมีอาชีพในอนาคต

7. แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) พวกนี้สนใจและเอาใจใส่กับงานและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ชอบที่จะพบปะกับประชาชนมาก ๆ ชอบให้ความช่วยเหลือประชาชนในสังคม

8. แนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี (Ritualistic Role Orientation) พวกนี้สนใจที่จะอยู่กับบ้านมากกว่ามหาวิทยาลัย จะสังเกตได้ คือ เมื่อหมดชั่วโมงเรียนในแต่ละวันจะกลับบ้านทันที ไม่สนใจสถาบัน ไม่สนใจกิจกรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสถาบัน เรียนไปเรื่อย ๆ ในฐานะผู้เรียนที่สอบเข้ามาได้แต่ไม่มีเป้าหมายในการเรียน ชอบที่จะอยู่คนเดียวอยู่เฉย ๆ ไม่สนใจใคร ไม่กระตือรือร้นต่อสิ่งต่าง ๆ และการเรียน (Feldman 1972 : 374-375)

นอกจากซูเมอร์ และสแตนฟิลด์ แล้วก็ได้มีการศึกษารวบรวม โดยนักวิชาการต่างประเทศอีกหลายท่าน ซึ่งสามารถอนุมานให้เห็นถึงแนวบทบาทนักศึกษา (Student Role

Orientation) ว่าจะมีแนวบทบาทเป็นอย่างไร คือ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา (Student Subculture) ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาแต่ละวัฒนธรรมย่อยจะมีลักษณะพฤติกรรมต่างจากกันบ้างซึ่งให้เห็นแนวบทบาทที่ต่างกันไปด้วย ในทัศนะของเฟลด์แมน (Feldman 1972) ได้กล่าวถึง แนวบทบาทนักศึกษากับวัฒนธรรมย่อยนักศึกษว่า การแยกประเภทนักศึกษาโดยใช้วัฒนธรรมย่อย หรือใช้แนวบทบาทนั้น เป็นการใช้ภาษาให้ต่างกันไปเท่านั้นเอง แม้คำทั้งสองจะมีความในต่างกันแต่ประเด็นหลักสำคัญนั้นไม่ได้ต่างกันเท่าใดเลย (Feldman 1972 : 385)

การศึกษาวรรณกรรมย่อย นักศึกษาที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงและเป็นที่ยอมรับกันดี คือ การศึกษาของ คลาร์ก และโทรว (Clark and Trow 1966) ซึ่งเรียกว่า "รูปแบบวัฒนธรรมย่อยนักศึกษานักเรียนของ คลาร์ก และโทรว" (The Clark and Trow-Subculture Model) มีรายละเอียดดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวิชาการ (Academic Subculture) นิสิตกลุ่มนี้เป็นพวกที่ยืนหยัดแข็ง ทนกับอยู่กับวิชาการ มักชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางวิชาการ และชอบเข้าไปร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางวิชาการ พวกนี้ จะชอบทำงานหนัก เพื่อให้ได้รับความสำเร็จทางวิชาการและก็ได้ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ มีเกรดเฉลี่ยสูงและมักจะพูดคุยแต่เรื่องวิชาการนอกห้องเรียนเป็นประจำ โดยทั่วไปแล้วนิสิตกลุ่มนี้จะมุ่งศึกษาหาความรู้จริง ๆ ลักษณะที่เห็นได้ง่ายได้แก่ การชอบเข้าไปศึกษาหาความรู้ในห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ และเข้าร่วมในการสัมมนาวิชาการ ระดับความมุ่งหวังของนิสิตกลุ่มนี้คือ การศึกษาต่อในระดับหลังปริญญาตรีหรือ เข้าศึกษาต่อในสถาบันวิชาชีพชั้นสูง ต้องการที่จะเป็นนักการศึกษา และนักวิทยาศาสตร์ที่แท้จริงและมีทัศนคติต่อสถาบันว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมสติปัญญาและเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้อย่างเต็มที่

2. วัฒนธรรมแบบที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ปกติ (Non-Conformist) นิสิตพวกนี้ จะมีความคิดอ่านในเชิงวิชาการแต่ไม่ใช้วิชาการเพื่อการได้คะแนนดีหรือศึกษาต่อแต่เป็นการคิดทางวิชาการเชิงปัญหา เป็นพวกที่มีสติปัญญาดี แต่มักจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย จะปลีกตัวออกห่าง โดยทั่วไปแล้วนิสิตพวกนี้มีแนวโน้มที่จะแสวงหาสิ่งที่มีความหมายเฉพาะต่อชีวิตของตนเองเท่านั้น มีความสนใจในเรื่องประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย และไม่ชอบไปร่วมกิจกรรม นิสิต ลักษณะเด่นของนิสิตพวกนี้ก็คือ การแสดงความก้าวร้าวไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การต่อต้านการบริหารมหาวิทยาลัย และไม่ชอบเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งครูอาจารย์ด้วย กล่าวโดยสรุปนิสิตพวกนี้ชอบลีลาในการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบฉบับของตนเอง มุ่งสร้างเสริมเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะ มีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) รวมทั้งมีความไม่พึงพอใจต่อองค์การที่ตนสังกัดอยู่ ลักษณะนิสิตที่จัดอยู่ในพวกนี้รวมเอาพวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปทัสถานของกลุ่มด้วย เช่น พวกฮิปปี (Hippies) พวกใช้ชีวิตสนุกสนาน (Bonemians) พวกชอบเล่นการเมือง (Political Activist) พวกหัวกบฏ (Rebels) พวกวางเฉย (Apathetic Students) และพวกที่มีลักษณะแปลกไม่เหมือนนิสิตทั่วไป (Alienated Students)

3. วัฒนธรรมแบบชีวิตมหาวิทยาลัย (Collegiate Subculture) นิสิตพวกนี้ส่วนใหญ่จะทำตัวจงรักภักดีต่อมหาวิทยาลัย และปฏิบัติตนสอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัย จะไม่ชอบหมกมุ่นอยู่กับวิชาการ และวิชาชีพ นิยมใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ชอบเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรทุกอย่างรวมทั้งกีฬาด้วย ชอบรวมกลุ่มอยู่กับเพื่อนนิสิตที่สนิทสนมกันมาก มีเพื่อนมาก และเข้าไปเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยและครูอาจารย์ในด้านกิจกรรม

4. วัฒนธรรมแบบการอาชีพ (Vocational Subculture) โดยปกติแล้วไม่ชอบการศึกษาเล่าเรียนในเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนที่ต้องใช้สติปัญญาอย่างสูง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัย นิสิตพวกนี้ยอมรับว่า การศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย เป็นการฝึกฝนทางอาชีพ (off-the-job-Training) อย่างแท้จริง จึงมุ่งเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาบัตรออกไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือปรับปรุงอาชีพงานที่ทำให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่สนใจที่จะออกความคิดเห็นเชิงวิชาการ กิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมนอกหลักสูตร (ทองเรียน อมรชกุล 2525 : 34-35)

วอร์เรน (Warren 1966) ได้ทำการศึกษานักศึกษาที่ วิทยาลัยเคลมอนด์ (Claremont Men's College) และที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) เรียกว่า ประเภทของแนวโน้มนักศึกษา (Type of Student Orientation) ทำให้เห็นแนวโน้มนักศึกษา 10 แบบดังนี้

1. แนวโน้มทางวิชาการ (Academic Orientation) พวกนี้จะมีปฏิกิริยาเข้มข้นกับกิจกรรมทางวิชาการ จะมุ่งมั่นอยู่กับงานวิชาการในสถาบัน ไม่สนใจกิจกรรมและ

บุคคลนอกสถาบัน มีความเชื่อมั่นว่าจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสถาบันนั้นดีแล้ว จึงไม่สงสัยใต้งามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบัน ไม่ถือว่าสถาบัน เป็นแหล่งวิชาชีพแต่เป็นแหล่งวิชาการ การเข้ามาเรียนในสถาบันนี้ก็เพื่อมุ่งเป็นตึกมิต จะสนใจและชอบวิชาพื้นฐานการศึกษาทั่วไป เรียนด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียนจะเรียนไว้มาก ๆ ก่อน การจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อะไรได้ ม้างนั้นจะคิดภายหลัง เรามักจะพบนักศึกษาแบบนี้ ในคณะวิชาศิลปศาสตร์ หรือในสาขามนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

2. แนวโน้มในความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous Orientation)

พวกนี้จะมีมาตรฐานของตัวเอง มีจริยธรรมและความคิดอ่านเป็นของตนเอง ไม่สนใจผู้อื่น ไม่เห็นด้วยกับมาตรฐานพฤติกรรมของกลุ่มจึงแยกตัวออกห่าง ไม่สนใจกิจกรรมกลุ่ม โดย เฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมนันทนาการ

3. แนวโน้มในการปฏิวัติสังคม (Social Protest Orientation) พวกนี้

สนใจที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาสังคม สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการต่อต้านสังคมที่ไม่ถูกต้อง มีทัศนคติต่อสถาบันว่าสถาบันควรจะเข้าไป มีบทบาทในสังคมให้มากกว่าปัจจุบัน ไม่เห็นด้วยกับจุดประสงค์หลักของสถาบันของคนที่เป็น สถาบันเพียงเพื่อสร้างคนออกไปมีอาชีพเท่านั้น แต่สถาบันควรจะมึวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคน ออกไปพัฒนาสังคมด้วย

4. แนวโน้มทางการฝึกฝนสติปัญญา (Intellectual Orientation) พวกนี้

จะมีความคิดอ่านเป็นของตัวเอง มีปรัชญาเป็นของตัวเอง มีสุนทรียศาสตร์สูงจะประพหุติคน ความปรัชญาชีวิตและแนวคิดของตนเองโดยไม่สนใจว่าใครจะว่าตนอย่างไร ในการประพหุติ คนเช่นนั้น ไม่ชอบทำตามผู้อื่นแม้ครูอาจารย์บอกก็ไม่ชอบทำตาม จะเป็นคนเจ้าความคิด คิดทุก เรื่องอย่างกว้างไกล ไม่คิดแต่เพียงวิชาที่เรียนเท่านั้น จะไม่ยอมทำตามในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือไม่ตรงกับแนวความคิด ไม่ตรงกับปรัชญาของคน ไม่ชอบทำงานที่ซ้ำแบบเดิม

5. แนวโน้มทางประเพณีดั้งเดิม (Traditional Orientation) พวกนี้

จะสนใจในกิจกรรมหรือประเพณีดั้งเดิมของสถาบัน โดยจะเข้าร่วมอยู่เป็นประจำมิได้ขาด สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของสถาบัน เช่น อธิการบดี คณบดี และหัวหน้าภาควิชา นิยมชมชอบระบอบอาวุโส เคารพรุ่นพี่ จะสนใจทำกิจกรรมในสถาบันมากและจะไม่เกี่ยว

ข้องกับเรื่องราวนอกมหาวิทยาลัย จะยึดถือทำตามมาตรฐานของกลุ่ม คล้อยตามกลุ่ม ไม่ชอบทำอะไรที่แตกต่างไปจากกลุ่ม

6. แนวโน้มทางวิชาชีพ (Vocational Orientation) พวกนี้มีทัศนคติว่า สถาบันการศึกษาของตนคือ สถานฝึกอบรมสั่งสอนทางวิชาชีพ เพื่อให้ทุกคนจบออกไปมีงานทำมีอาชีพ ฉะนั้นจึงสนใจศึกษาหรือสนใจทำกิจกรรมที่จะทำให้ตนมีอาชีพ เมื่อเรียนจบแล้ว ไม่สนใจงานวิชาการชั้นสูงหรือใช้สติปัญญาสูง ไม่สนใจกิจกรรมนักศึกษา ไม่สนใจการต่อต้าน และไม่สนใจนิทานของสถาบันด้วย

7. แนวโน้มที่ยังไม่มีการเลือกอย่างแน่นอน (Uncommitted Orientation) พวกนี้มีความประสงค์ที่จะเตรียมตัวเพื่อออกไปทำงานเท่านั้น โดยมุ่งความสนใจไปนอกสถาบันมากกว่ากลุ่มภายในสถาบัน ชอบที่จะฝึกงานกับหน่วยงานหรือบริษัทที่ต่างร้านนอกสถาบัน เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพมากกว่าการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการในสถาบันของตน มีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสถาบัน

8. แนวโน้มที่ยังไม่มีทิศทางแน่นอน (Undirected Orientation) พวกนี้เข้าสู่สถาบันอย่างไร้จุดหมาย ไม่แน่ใจไม่รู้จักว่าตนเข้าสู่สถาบันเพื่ออะไร จะเรียนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เวลาหมดไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น จะทำงานเฉพาะที่อาจารย์บอก เพราะเป็นไปตามวิถีทางการเรียนแต่จะไม่ปรากฏพฤติกรรมการใฝ่รู้ใฝ่เรียนเลย ไม่สนใจกิจกรรมนักศึกษา ไม่สนใจสถาบัน ไม่สนใจการเป็นผู้นำไม่มีตำแหน่งใด ๆ ไม่ต้องการค้นพบและเข้าใจตนเอง เรียนไปเพราะ บางทีอาจจะใช้ได้ในอนาคต

9. แนวโน้มที่ยึดผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก (Self-Centered) พวกนี้มีทัศนคติที่จะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น เน้นผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าอย่างอื่น ไม่ค่อยสนใจผู้อื่นนอกจากแสวงหาความรู้ ชื่อเสียงเกียรติยศให้ตนเองแต่เพียงอย่างเดียว แสวงหาความเข้าใจตนเองมากกว่ากลุ่ม

10. แนวโน้มที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ (Conformist Orientation) พวกนี้ชอบที่จะทำตามรูปแบบ ทำตามเกณฑ์ที่มีอยู่ ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับตนในฐานะผู้นำกลุ่มนักศึกษา สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดคือ ต้องการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลสำคัญของสถาบัน ต้องการคะแนนในการเรียนสูง แต่ไม่ชอบเรียนหนัก วิธีทางใดที่จะทำให้ตนเองได้คะแนนสูงจะทำทั้งนี้แม้แต่การ

จ้างผู้อื่นทำงานแทนก็ยอมจ้างถ้าหากเป็นหนทางที่จะทำให้ตนเองได้คะแนนดี (Feldman 1972 : 376-378)

นิวคอมบ์, โคเอนนิง, แฟลคส์ และ วอร์วิก (Newcomb, Koenig, Flacks and Warwick 1967 อ้างใน ทองเรียน อมรัชกุล 2525 : 36 ; อ้างใน Feldman 1972 : 374-375) ได้ร่วมกันศึกษาและจำแนกนิสิตหญิงที่วิทยาลัย เบนนิงตัน โดยยึดหลักของความสนใจ ทัศนคติ ค่านิยม เรียกการจำแนกนิสิตนี้ว่า "ประเภทของนักศึกษา และวัฒนธรรมย่อย (ที่เบนนิงตัน)" ซึ่งสามารถจำแนกนิสิตได้ 6 แบบคือ

1. คีทซ์ (The Scholars) นิสิตพวกนี้จะมีความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนสูงชอบศึกษา ค้นคว้า มีสติปัญญาดี มีความเอาใจใส่รับผิดชอบตนเองและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ชอบใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องสมุด เป็นคนมีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ และไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีเพื่อนน้อยเพราะค่อนข้างจะแคบในทางสังคม

2. บุคคลผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualism) พวกนี้จะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีสติปัญญาดี มีความคิด เป็นอิสระในเชิงสร้างสรรค์ไม่เหมือนใคร มองคนอื่นว่ามีความฉลาดมีสติปัญญาไม่เท่าเทียมตน จะไม่สนใจว่าใครจะมองตนเองว่าอย่างไร ชอบทำตามใจและความพึงพอใจของตนเอง โดยทั่วไปแล้วนิสิตพวกนี้จะมีศิลปะ มีจินตนาการสูง มีความสามารถสูง อุทิศตนเพื่อความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

3. พวกไม่มีระเบียบ (The Wild ones) พวกนี้จะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ทำตามใจปรารถนาของตน ไม่สนใจใคร ๆ ไม่เดือดร้อนว่าใครจะพูดถึงการกระทำของตนว่าอย่างไร ไม่สนใจวิชาการและวิชาชีพ ชอบแต่เรื่องสนุกสนาน ค่อนข้างเป็นคนไม่เรียบร้อยและอยู่ไม่สุข เปิดเผย หลงตนเอง ชอบทำตนเด่น สติปัญญาไม่สูงนัก ไม่ค่อยฉลาด ไม่ชอบทำงานหนัก ที่สำคัญก็คือ จะต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับพวกอนุรักษนิยม

4. พวกฝักใฝ่ในการเมือง (Political Activist) นิสิตพวกนี้จะสนใจเป็นพิเศษกับกิจกรรมทางการเมือง สนใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ปัญหาทางการเมืองและการปกครอง มีความเป็นนักปฏิรูปอยู่ในตัว ชอบการแข่งขัน ชอบการติดต่อกับประชาชน ชอบติดตามความเป็นไปของการเมืองการปกครองและการบริหารของผู้บริหารทั้งในและนอกสถาบัน สนใจงานสาธารณชน สนใจเรื่องสิทธิหน้าที่และความเสมอภาคในสังคมมักจะมีตำแหน่ง หรือเข้าไปทำงานเกี่ยวข้องกับการบริหารในองค์กรต่าง ๆ

5. กลุ่มสังคม (The Social Group) พวกนี้มีความสนใจงานสังคมและการเข้ากลุ่มกับเพื่อน ๆ เพื่อการสมาคมสนุกสนาน รักเพื่อนมีเพื่อนมากทั้งเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ ไม่ชอบอยู่คนเดียวหรือทำงานคนเดียว ไปไหนจะไป เป็นกลุ่มเที่ยวสนุกไปตามที่ต่าง ๆ สติปัญญาไม่ค่อยดีนัก ไม่ชอบค้นคว้าทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับกิจกรรมก็จะสนใจเฉพาะกิจกรรมที่ให้ความบันเทิงสนุกสนานเท่านั้น และที่สำคัญจะต้องมีเพื่อน ๆ ร่วมอยู่ในกิจกรรมนั้นด้วย ในด้านการเรียนจะเรียนเฉพาะที่กำหนดในหลักสูตรพยายาม เรียนให้ครบตามหลักสูตร เป็นการเรียนเพียงพอผ่านไม่มุ่งหวังผลการเรียนที่สูง

6. ผู้นำ (Leaders) นิสิตพวกนี้จะสนใจการเป็นผู้นำกลุ่มและตำแหน่งในการบริหาร การกิจกรรมต่าง ๆ มีความรอบรู้และมักจะมีส่วนร่วมในการจัดการงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เรามักจะพบนิสิตพวกนี้อยู่ในคณะกรรมการ หรืออยู่ในคณะทำงานต่าง ๆ

เพมเบอร์ตัน (Pemberton 1963) ได้ศึกษานิสิตในมหาวิทยาลัยเดลาแวร์ โดยศึกษาจากความหลากหลายของบุคลิกภาพ เจตคติ และภูมิหลังของนิสิตศึกษานำผลมาวิเคราะห์องค์ประกอบ เรียกว่า "ประเภทของแนวโน้มนิสิตนักศึกษา" (Types of Student Orientation) ดังนี้ คือ

1. แนวโน้มนักวิชาการ-นักทฤษฎี (Academic-Theoretical Orientation) พวกนี้จะมีทัศนคติต่อสถาบันว่าสถาบันคือ แหล่งทางวิชาการและสติปัญญา ความสนใจหลักของนิสิตนักศึกษาพวกนี้ก็คือการเลือกหลักสูตรที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการสูงสุดแก่ตนและท้าทายสติปัญญาอย่างมากด้วย มีความพึงพอใจกับการเรียนสูงขึ้น ไปสู่ระดับบัณฑิตศึกษา จึงมีการวางแผนการเรียนอย่างดีเพื่อการก้าวไปสู่การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามที่ต้องการ

2. แนวโน้มนักวิชาการอิงแบบแผน (Academic Conformity Orientation) พวกนี้จะศึกษาเล่าเรียนตามครรลองของสถาบัน และปฏิบัติตามครูอาจารย์อย่างเคร่งครัด ตั้งใจเรียน มีความมุ่งมั่นที่จะได้คะแนนสูงและมีผลการเรียนดี มีความมานะอดทนในการศึกษาเล่าเรียน เคารพเชื่อฟังครูอาจารย์โดยคหฤทัย อยู่ในระเบียบวินัยของสถาบันไม่มีการโต้แย้ง

3. แนวโน้มนิยมเบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์ปกติ (Nonconformity Orientation) พวกนี้เป็นพวกที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ผู้บริหารและครูอาจารย์ของตนเพราะต้องการให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลง เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น สนใจและต้องการที่จะอยู่ในโลกใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จากสภาพเดิม ไม่ชอบการหยุดนิ่งอยู่กับที่ แม้จะต้องการผลการเรียนที่ดี แต่ก็ต้องเป็นไปโดย วิธีทางการเรียนของตนที่คิดว่าดี ไม่ชอบทำตามรูปแบบแนวทางที่คนอื่น ๆ ทำกัน ชอบทำงาน ตามความคิดอ่านของตนเองแม้จะขัดแย้งกับผู้อื่นก็ตาม ไม่ชอบทำอะไรที่ซ้ำจำเจ และไม่ค่อย มีระเบียบวินัยในการทำงานนัก

4. แนวโน้มกลุ่มสังคม (Social Group Orientation) นิสิตพวกนี้จะเน้น เรื่องความเป็นหมู่พวกเดียวกัน ชอบที่จะช่วยเหลือพวกพ้องของตน มีความรู้สึกว่าคุณเป็น ที่ ต้องการของเพื่อน รักเพื่อน ไม่ชอบอยู่หรือทำงานคนเดียว ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง มากนัก ถ้าอยู่คนเดียวมักทำงานไม่ค่อยสำเร็จ แต่ถ้าอยู่ในกลุ่มแล้วจะทำงานได้ผลดีมาก

5. แนวโน้มเทคนิคอาชีพ (Technical-Vocational Orientation) จุดประสงค์ในการเข้าสู่สถาบันก็เพื่อฝึกปฏิบัติด้านอาชีพ เรียนทุกอย่างที่จะนำไปประโยชน์ ไปใช้ในการทำงาน เน้นเรียนภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี แนวโน้มพื้นฐานของนิสิตพวกนี้ ก็คือการเป็นนักวิทยาศาสตร์ประยุกต์

6. แนวโน้มบริการสังคม (Social-Service Orientation) มีความสนใจ และชอบงานบริการสังคม ชอบที่จะศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาสังคมวิทยา ต้องการที่จะช่วย ยกระดับของสังคมให้อยู่ดีมีสุข สนใจและติดตามความเป็นไปของสังคม วิพากษ์วิจารณ์ และเข้าใจพฤติกรรมของคนในสังคม. (Feldman 1972 : 376-377)

เคนนิสตัน (Keniston 1966) เป็นอีกผู้หนึ่งที่จัดประเภทนักศึกษาจากการสังเกต โดยจำแนกนักศึกษาออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. นักวิชาชีพ (The Professionalist) นักศึกษาพวกนี้จะมี ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนอย่างมาก อดทนที่จะทำงานทางการศึกษาอย่างหนัก ต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชาที่ตนศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ต่อต้านไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์บางอย่าง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือจะไม่มุ่งหาความสุขอย่างเดียวแต่ละปฏิบัติ ควบคู่ไปด้วย ใช้วิธีเชิงประจักษ์ในการศึกษากล่าวคือมีความรู้ความเข้าใจจากการได้รู้ได้ เห็นประจักษ์แก่สายตาจริง ๆ จึงเป็นคนไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ จนกว่าจะได้พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้ว

2. นักกิจกรรมต่อต้าน (The Activist) เป็นพวกที่ต่อต้านมหาวิทยาลัย เช่นผู้บริหาร ตลอดจนต่อต้านสังคมแต่จะไม่ต่อต้านไปทุกอย่างจะต่อต้าน เฉพาะในส่วนที่เห็นว่าไม่ถูกต้องและจำเป็นต้องมีการปฏิรูป เพื่อให้เกิดความถูกต้องและดีกว่าเดิม

3. พวกไม่เข้ากับใคร (The Disaffiliate) จะเป็นพวกที่ไม่ชอบยุ่งกับใคร ๆ ไม่ค่อยสนใจเรื่องอื่นนอกจากเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม สนใจการมีวิถีชีวิตในแนวใหม่ที่ไม่เหมือนกับสังคมนวน ๆ ตัว อธิบายสร้างสังคมใหม่ที่มีค่านิยม มีวัฒนธรรมที่ต่างไปจากสังคมนวนตัว ซึ่งอาจจะหลุดไปสู่แบบชีวิตหรือประเพณีดั้งเดิม

4. ผู้ยิ่งใหญ่ในสถาบัน (The Big Man on Campus) พวกนี้เน้นบทบาทในสังคมมากกว่าการสนใจวิชาการหรือวิชาชีพ ต้องการให้เป็นที่ยอมรับจากผู้อื่นในฐานะผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งเมื่อเอ่ยนามใคร ๆ จะต้องรู้จักทั้งอาจารย์และนิสิต

5. พวกเน้นการฝึกงาน (The Apprentice) พวกนี้จะมีทัศนคติว่าการศึกษาคือเป็นการฝึกฝนวิชาชีพเป็นหนทางนำไปสู่การเลื่อนระดับฐานะของตนทำให้มีเศรษฐกิจสังคมดีขึ้น

6. พวกผลสัมฤทธิ์ต่ำ (The Underachiever) พวกนี้ยอมรับกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของสถาบัน เป็นคนมีความสามารถพอตัวแต่ไม่ค่อยจะแสดงออกให้เห็น รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะสัมฤทธิ์ผลในการทำงานแต่ไม่ยอมทำจึงจะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในงานนั้น ๆ เข้าลักษณะมีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

7. ผู้รอคอย (The Gentleman-in-Waiting) พวกนี้มีทัศนคติว่าการได้เข้าสู่สถาบันอันสูงส่งมีชื่อเสียงจะทำให้สถานะภาพของตนสูงส่งตามไปด้วย มีความยึดมั่นถือมั่นในชื่อเสียงเกียรติภูมิของสถาบัน เพราะเชื่อมั่นว่าจะช่วยให้ตน เป็นที่ยอมรับของสังคมและมีหน้ามีตามากขึ้น พวกนี้จะมีความรู้สึกว่าตนเองและสถาบันของตนเหนือกว่าผู้ที่เรียนในสถาบันอื่น ค่อนข้างจะเป็นคนเลือกงาน คอยงาน จะทำงานที่คิดว่ามีเกียรติมีศักดิ์ศรีเหมาะสมกับเกียรติภูมิของสถาบันที่ตนสำเร็จการศึกษามา (Feldman 1972 : 376-377)

จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าทุกท่านต่างก็พยายามศึกษาให้เข้าใจนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาว่าเป็นอย่างไร ต่างกันที่วิธีการศึกษาและการกำหนดชื่อของสิ่งที่ค้นพบ ซึ่งไม่ว่าจะให้ชื่ออย่างไรก็ตามต่างก็สามารถอนุมาน

ให้เห็นถึงลักษณะ ประเภทหรือกลุ่มและแนวบทบาทนักศึกษาได้ ตลอดจนสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในแง่มุม หรือมิติอื่น ๆ ได้อีกไม่มากนักน้อย

สำหรับในประเทศไทยเรานั้นแม้จะยังไม่มีการกล่าวถึง แนวบทบาทนักศึกษาอย่างชัดเจนแต่ก็พอจะมีการศึกษาวิจัย ที่สามารถมองเห็นถึงแนวบทบาทของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ดังเช่น

สรรเสริญ อุทัยเฉลิม ได้แบ่งนักศึกษาไทยเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1. ประเภทมาเรียนเพื่อความรู้อย่างเดียว เป็นประเภทที่มุ่งหาความรู้ในสถาบันเพียงอย่างเดียว เป็นพวกที่เราเรียกว่า "พวกนอนหนังสือ" พวกนี้จะไม่สนใจสังคมและสิ่งแวดล้อม

2. ประเภทมาเรียนเพื่อหาความรู้เพื่อตนเองและสังคม พวกนี้จะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพสังคม ใช้เวลาว่างออกไปบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

3. ประเภทแสวงหาแนวคิดใหม่ พวกนี้เป็นพวกที่เราเรียกกันว่า "พวกก้าวหน้า" จะมุ่งแสวงหาความรู้ใหม่ไม่ยอมหยุดนิ่ง มักจะแสดงออกทั้งทางความคิดและการกระทำที่เป็นความคิดใหม่ ๆ แปลก ๆ เป็นพวกที่ได้ชื่อว่าเป็นปัญญาชนซึ่งถ้าได้รับการชี้แนะและได้รับการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากอาจารย์แล้วสามารถจะขึ้นสู่ผู้อื่นได้ (สรรเสริญ อุทัยเฉลิม 2514 : 183-184)

เดือนใจ ชิวภักดี ได้แยกประเภทของนิสิตนักศึกษาไทยไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ คือ

1. พวกที่เข้ามาเพื่อต้องการจะเรียน พวกนี้มุ่งมั่นที่จะเข้าสู่มหาวิทยาลัยจะตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของมหาวิทยาลัย มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาเล่าเรียน โดยมีปริญญาบัตรเป็นสิ่งจูงใจ

2. พวกที่เข้ามาเพราะความจำเป็น พวกนี้อาจจะเข้าสู่มหาวิทยาลัยเพราะถูกบังคับ ถูกกดดันจากพ่อแม่พี่น้องจึงไม่ค่อยตั้งใจเรียน ผ่าฝืนกฎระเบียบของสถาบันอยู่เสมอไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากชั้นเรียน (เดือนใจ ชิวภักดี 2516 : 110-111)

บุรุษชัย จงกลนี้ ได้กล่าวถึงธรรมชาติและหลังนักศึกษา ว่าจำแนกได้ 7 แบบ คือ

1. ต้องการชีวิต เสรี ใฝ่หาใช้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระเสรีในทุก ๆ ด้าน ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ความถูกต้อง ต้องการแสดงออกให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้รู้และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่ง ผู้ใหญ่รับผิดชอบอยู่
2. ค่อนข้างผู้ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญว่าคนในสังคมยอมรับสิทธิและความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกัน จะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะในสังคม ทุกคนควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททางการเมืองและการปกครอง
3. พวกคลั่งสิทธิความเสมอภาค จะต่อต้านการรวมอำนาจและการผูกขาดอำนาจของฝ่ายบริหารโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล
4. พวกต่อต้านกัมภีร์ พวกนี้จะยึดมั่นถือมั่นอยู่กับความคิดของตนเองและเห็นว่า เป็นสิ่งถูกต้องเสมอ
5. ศูนย์พัฒนาประชาชน พวกนี้จะมีคามมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้สถาบัน เป็นหน่วยงานที่ปรับปรุงสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดกับชุมชน ในขณะเดียวกัน ก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชนในสังคมด้วย
6. ความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนเอง ต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรม เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขสภาพความเลวร้ายของสังคม
7. ต่อต้านสถาบัน หากการจัดตั้งสถาบันขัดต่ออุดมการณ์และแนวสัจจะของสังคม และไม่สามารถใช้หลักการของเหตุผล เข้าไปอธิบายได้แล้ว จะรู้สึกต่อต้านทั้งใจและนอกรูปแบบ (บุรุษชัย จงกลนี้ 2525 : 21-22)

วัลลภา เทพหัสติน ณ อรุณยา (2527 : 26-28) ได้กล่าวถึงการประมวล ลักษณะนิสัยนักศึกษามหาวิทยาลัยซึ่ง โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman) ได้ศึกษาไว้ มี 6 ลักษณะคือ

1. เป็นผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้และมุ่งมั่นตกลงปลงใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

ซึ่งเขามีความเชื่อถือในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากเห็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเช่นนั้น

2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เพราะเขานึกว่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับที่บ้าน พยายามหาทางคิดห่างจากที่บ้านโดยต้องการอิสระ จึงต้องการคนที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากจะช่วยคนอื่น และสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ค่อยได้นึกถึงหรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่าสิ่งชั่วร้ายรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่า ไม่ต้องกังวลเดือนเนื้อร้อนใจและได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังทางการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจและผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งก็นำไปสู่ปัญหาเช่นการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งเป็นผลร้ายทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

5. ต้องการค้นพบตัวเอง (Seek for Self-Identification) ต้องการเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่จะไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนี้การเรียนในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้บัณฑิตนักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุการสอบตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้เลย

6. มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาของมหาวิทยาลัยบ้าง (to participate in decision making) โดยการมี

นิสิตนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่าผู้แทนของเขาต้องมีความรักดีต่อกลุ่ม ดังนั้นข้อมูลที่ไต่ถามมีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้เป็นอย่างดี

แพททรีเซีย ครอสม (1974) ได้กล่าวถึงแนวโน้มที่คนเราจะมีความสามารถแต่ละด้านที่สำคัญอยู่ 3 ด้านคือ 1. เก่งคิด 2. เก่งคน 3. เก่งงาน

1. เก่งคิด (Ideas) นักศึกษาบางคนนั้น ด้วยสภาพสติปัญญาและพื้นภูมิทางการศึกษา และการฝึกอบรมที่ผ่านมาของเขา ทำให้เขามีความสามารถในเรื่องการใช้ความคิด เนื้อหาวิชา หรือทฤษฎีได้มากกว่าคนอื่น ๆ

2. เก่งคน (People) บางคนมีความโน้มเอียงที่จะมีทักษะในการทำงานกับคนได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักการสื่อความหมาย การติดต่อหรือการจัดการที่ต้องเกี่ยวข้องกับคน

3. เก่งงาน (Things) บางคนไม่ถนัดทฤษฎี คิดไม่ค่อยได้ลึกซึ้งนัก หรือไม่ถนัดที่จะทำงานกับคน แต่ถ้าได้ทำงานอะไรสักอย่างที่ต้องลงมือปฏิบัติแล้วเขาสามารถจะทำได้ดี กล่าวคือ เป็นนักปฏิบัตินั่นเอง (ประกอบ คุปรัตน์ 2527 : 191-192)

นอกจากลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นยังได้มีการเสนอลักษณะของนักศึกษา โดยจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษาซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้เห็นภาพพจน์ของนิสิตนักศึกษาได้ ดังนี้

นิสิตชั้นปีที่ 1 นิสิตพวกนี้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยด้วยความมุ่งหวังหลายประการ คือ หวังความสำเร็จทางวิชาการ สนใจการศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ความคิดต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตนเอง แสวงหาฐานะส่วนตัว มีความเป็นมิตร และเป็นผู้มีมนุษยธรรมสภาพเรียบร้อยให้ความคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่ความรู้สึกโดยทั่วไปของนิสิตชั้นปีที่ 1 นี้จะมีความรู้สึกระคนกันระหว่างความกลัวกับความตื่นเต้น เราจะพบเสมอว่านิสิตพวกนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่แล้วนิสิตพวกนี้มักจะเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัย ในบางกรณีนิสิตพวกนี้จะรู้สึกเบื่อและรู้สึกเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่ว ๆ ไปของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่จนกระทั่งเกิดความรู้สึกเองขึ้นมาว่าตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นทางออกของนิสิตเหล่านี้คือการริเริ่มสร้าง-

เสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น (Peer Culture)

นิสิตชั้นปีที่ 3 สืบเนื่องจากความเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 มาแต่เดิม นิสิตชั้นปีที่ 3 จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สูงมาก สำหรับในกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 3 ด้วยกันจะมีความคิดเห็นแตกแยกออกไปน้อยมาก กล่าวคือมีความคิดไปในแนวเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ลักษณะที่ยังคงเหมือนนิสิตปีที่ 2 ก็คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยอย่างรุนแรงเช่นเคย

นิสิตชั้นปีที่ 4 นิสิตพวกนี้มีแนวโน้มที่จะหันเหความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของนิสิต รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว (ทองเรียน อมรัชกุล 2525 : 39)

ผลการวิจัยที่ศึกษาสภาพนิสิตในมหาวิทยาลัยของสหรัฐมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับสภาพนิสิตในปัจจุบันของประเทศไทย คือ

1. ปีหนึ่ง นิสิตรู้สึกตื่นเต้นสนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้านไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย เขาอยากเรียน มีความตั้งใจในการศึกษาและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์
2. ปีสอง เขาไม่ค่อยพอใจอาจารย์ เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น
3. ปีสาม เขามักจะสงขม เจียมชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ ของเขามากกว่ามีความเฉยเมยต่อสังคม มหาวิทยาลัยและต่อการเรียน อาจมีความคิดที่จะเริ่มมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทพอจะเป็นคู่รักต่อไปได้
4. ปีที่สี่ เขาจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับงานการศึกษาต่อและความก้าวหน้าในอนาคต (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527 : 28)

ถ้าจะกล่าวถึงนักศึกษาในภาพรวมคือไม่แบ่งตามชั้นปีที่ศึกษาแล้ว สามารถจำแนก นิสิตนักศึกษาตามลักษณะธรรมชาติได้ 2 प्रकार คือ

1. แบ่งตามพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
 - 1.1 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง และฐานะดี
 - 1.2 นักศึกษาคณะส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจน
 - 1.3 นักศึกษา เกษตรส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและยากจน
2. แบ่งตามพื้นฐานทางจิตวิทยา
 - 2.1 การพัฒนาการทางด้านร่างกายของนักศึกษาในระดับนี้จะมีความพร้อม ช่วยเหลือตัวเองได้
 - 2.2 ด้านจิตใจ มีนิสัยอยากรู้ อยากเห็น แต่การเรียนการสอนยังไม่เอื้ออำนวยในการแสดงออกมากนัก นอกจากนั้นนักศึกษาระดับนี้จะชอบการมีส่วนร่วมมีแรงจูงใจสูงและอุดมคติสูง
 - 2.3 ด้านสติปัญญา มีสติปัญญาฉลาด และ ปานกลาง ส่วนนักศึกษาคณะมีสติปัญญา ระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่
 - 2.4 พัฒนาการทางสังคม จะชอบการรวมกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารกัน
 - 2.5 ด้านบุคลิกภาพ เป็นไปตามค่านิยมของกลุ่มและเป็นไปตามภูมิภาค เช่น ชาวใต้มักมีความกล้า เป็นต้น นอกจากนั้นนักศึกษาระดับนี้มักไม่ค่อยมีความคิดริเริ่ม
 - 2.6 การปรับตัว เป็นไปตามค่านิยม และมักมีปัญหาในเรื่องการปรับตัว (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, บรรณาธิการ 2524 : 8-9)

นิสิตนักศึกษามีลักษณะพิเศษก็คือ ความกระตือรือร้นและสนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เขาหาไม่ได้ที่จะเห็นสภาพความไม่ถูกต้องหรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของเขาเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก ดังนั้นจึงหาไม่ได้ที่จะเห็นความผิดพลาดของผู้ใหญ่และมีการดำเนินการแก้ไขที่ล้ำเข้าสภาพความขัดแย้งและข้อบกพร่องในสังคมที่เขาเห็นทำให้มีขบขันจิตใจและเป็นแรงกระตุ้นทำให้อยากต่อสู้เพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ถูกต้อง

ธรรมชาติของเขาก็คือ สนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคม เขายังคิดว่าเขาเรียนแล้ว

เขาจะทำอะไรให้แก่สังคมได้บ้าง นอกจากนี้เขามีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ อันกระทบกระเทือนภาระกิจ และการบริหารมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะเขาคิดว่าเขามีส่วนสำคัญในการที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถให้เหตุผลที่สอดคล้องและตรงต่อความเป็นจริงแก่มหาวิทยาลัยได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527 : 29-30)

นิสิตนักศึกษาในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปเรื่องเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไทยได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่ว ๆ ไป

นิสิตนักศึกษาไทยโดยทั่ว ๆ ไปจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเมื่อแรกเข้าเรียนอยู่ระหว่าง 18-19 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว เป็นนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แบบสหศึกษา เคยเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีมาก่อน ก่อนเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาเคยได้รับการแนะนำหรือได้รับการเตรียมตัวให้เข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี ชอบอ่านนวนิยาย เมื่อเรียนสำเร็จจากโรงเรียนมัธยมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในทันที มีความสนใจในกิจกรรม ศาสนา การเมือง สถานักศึกษา กีฬา ในด้านการเป็นผู้มีวัฒนธรรมนั้น นิสิตนักศึกษาไทยเป็นคนเสียสละ มีจิตใจอยากปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น เป็นคนรักษาค่านิยมดั้งเดิม แต่ไม่เชื่อในความเชื่อเก่า ๆ ได้รับการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณคดีร่วมสมัย

ในด้านเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนั้นนิสิตนักศึกษาไทยนั้นเกิดในชุมชนปานกลาง ครอบครัวมีเศรษฐกิจต่ำ บิดามารดาคิดใคร่ปรองดองกันดี ให้การสนับสนุนการศึกษาแก่ลูกเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่แล้วนิสิตนักศึกษาก็จะได้รับความเสี่ยงดูจากบิดามารดาอย่างดี มีเสรีภาพในขอบเขตของโอวาทของบิดามารดา ชอบฟังบิดามารดาที่น้องหรือเพื่อน เป็นผู้มีความเสียสละ มีจิตใจใคร่ที่จะปรับปรุงสภาพสังคมให้ดีขึ้น เป็นคนรักษาค่านิยมดั้งเดิม แต่ไม่เชื่อในความเชื่อเก่า ๆ (Pornchulee Gunanukorn 1980 : 104-105)

เกี่ยวกับอาชีพของบิดามารดา นั้น นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบปิดของรัฐ ส่วนใหญ่บิดามารดามีอาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัว (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527:59)

2527 : 59) แต่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบเปิดของรัฐคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนใหญ่มีคามารดาประกอบอาชีพธุรกิจ เอกชนหรือธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรม และมีคามารดามีรายได้รวมกันเฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 5,000 - 10,000 บาท ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง (สุชาติ มัสไอติ 2528 : 85)

เหตุผลที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้น ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้สำรวจสถานภาพและความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีใหม่ คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2522 จำนวน 345 คน ปรากฏว่านิสิตแสดงความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 5 ประการแรกไว้ดังนี้ 1. ทาความรู้ให้มากที่สุด 2. นำความรู้ไปประกอบอาชีพ 3. ทำประโยชน์ให้แก่สังคม 4. หาประสบการณ์ 5. เรียนให้สำเร็จ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2524 : 41-43) แม้ว่าผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจะมีเหตุผลในการเข้าศึกษาหลายประการ แต่เหตุผลประการหนึ่งจะมีความสำคัญที่สุดเสมอ บางคนอาจจะมีเป้าหมายเฉพาะในการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพ (พรชูลี อาชวอำรุง 2525 : 218)

ปรียาพร พวงอิสวร ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในชีวิตของนิสิตปีที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า จุดมุ่งหมายในชีวิตของนิสิตชายเน้นความสำคัญในเรื่องความมีอิสระในการดำรงชีวิต อยากคิดค้นประดิษฐ์หรือดัดแปลงสิ่งผลิต และเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์ อยากสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ อยากปฏิบัติงานที่ตื่นเต้นเร้าใจ อยากมีชื่อเสียงในหมู่คณะ และในด้านสังคมนั้นนิสิตชายเน้นความสำคัญมากกว่านิสิตหญิงในด้านความปรารถนาที่จะให้สังคมเจริญขึ้น อยากมีส่วนช่วยให้ประชาชนมีความเสมอภาค สำหรับนิสิตหญิงนั้นเน้นความสำคัญในด้านอยากสร้างสิ่งที่จะทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจในตน อยากเป็นที่ชอบพอของผู้อื่น อยากเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา อยากได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น อย่างไรก็ตามทั้งนิสิตหญิงและนิสิตชายมีจุดมุ่งหมายในชีวิต 9 ด้านด้วยกัน แต่ด้านหนึ่งก็คือด้านความต้องการบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์และปฏิบัติตนทางศาสนา ได้แก่ อยากช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังได้รับความลำบาก อยากเสียสละเพื่อความสุขของผู้อื่น อยากมีความสำคัญทางด้านสาธารณประโยชน์ อยากรักษาชื่อเสียงของหมู่คณะ.... (ปรียาพร พวงอิสวร 2510 : 45-47)

2. นิสิตนักศึกษาไทยกับทัศนคติในด้านการเรียน

จากการวิจัยของ สัมพันธ์ พันธุ์ฤกษ์ (2519 : 108) เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบกับลักษณะการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยภูมิภาค : การเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่" พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับลักษณะการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา นักศึกษาชายและนักศึกษาคหึงมีลักษณะการสำเร็จการศึกษาต่างกัน โดยนักศึกษาคหึงมีโอกาสสำเร็จการศึกษาตามกำหนดเวลามากกว่านักศึกษาชาย ในทำนองตรงข้ามกัน นักศึกษาชายมีโอกาสจบการศึกษาหลังกำหนดและตกออกกลางคันมากกว่านักศึกษาคหึง ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาชายมีความตั้งใจหรือความสนใจในการเรียนอย่างมีระบบน้อยกว่านักศึกษาคหึง

สิริจิตร์ ศิริรัตน์ (2522 : 106) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียนระดับอุดมศึกษาพบว่า นิสิตนักศึกษาคหึงมีนิสัยและทัศนคติในการเรียนดีกว่านิสิตนักศึกษาชาย เนื่องมาจากเพศคหึงเป็นเพศที่ได้รับการเลี้ยงดู อบรมให้อยู่ในกรอบประเพณี มีแนวโน้มที่จะเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอนอบรม และมีความรับผิดชอบสูง จึงทำให้มีนิสัยและทัศนคติในการเรียนดี

ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล (2525 : 106-113) ได้ทำวิจัยเรื่อง "แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พบว่า นิสิตชายมีลักษณะการเรียนแบบอิสระมากกว่าแบบพึ่งพาและนิสิตชายมีลักษณะการเรียนแบบอิสระสูงกว่านิสิตคหึง ในขณะที่เดียวกันนิสิตคหึงมีลักษณะการเรียนแบบพึ่งพาสูงกว่านิสิตชายและนิสิตคหึงมีลักษณะการเรียนแบบมีส่วนร่วมมากกว่านิสิตชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเพศคหึงในระบบสังคมไทยนั้นมักจะถูกอบรมเลี้ยงดูให้ปฏิบัติตาม เป็นผู้ตาม เพศคหึงต้องการไมตรีสัมพันธ์สูง การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกคหึง คือ มักจะอบรมให้มีความสงบเสงี่ยม เรียบร้อย อ่อนหวาน ประพฤติตนอยู่ในกรอบประเพณี มีความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตาม มีความต้องการความช่วยเหลือสูงกว่าผู้ชาย การค้นพบของประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล ดังที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ วิระยุทธ วิเชียรโชติ (2513 : 33-34) ที่กล่าวว่า ผู้ชายมักได้รับการอบรมให้มีความแข็งแกร่งและให้แสดงออกมากกว่าคหึง ไม่ค่อยได้รับคำตำหนิเมื่อทำผิดพลาด รู้จักตัดสินใจด้วยเหตุผลและกล้าคิด กล้าทำ มีความเป็นอิสระและเชื่อมั่นในตนเอง

สำหรับแบบการเรียนของนิสิตต่างชั้นปีกันนั้น ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล พบจากการวิจัยดังนี้คือ นิสิตชั้นปีที่ 2, ชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 ชอบการเรียนแบบอิสระมากกว่าแบบพึ่งพา

3. นิสิตนักศึกษาไทยกับกิจการทางการเมือง

นับตั้งแต่ประเทศไทยเรามีสถาบันอุดมศึกษาสมัยใหม่ขึ้นนั้นปรากฏว่านักศึกษาได้มีบทบาททางการเมืองมาตลอดมาน้อยขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จนกระทั่งปรากฏบทบาททางการเมืองอย่างเด่นชัด เมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไทยตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของนักศึกษาที่มีผลต่อการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย เพราะนิสิตนักศึกษาได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญในด้านความสำเร็จของผู้บริหาร (ประกอบ คูปรัดน์ 2527 : 187) จากนั้นมาผู้สนใจบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไว้หลายท่านดังเช่น

จำเนียร แสงสว่าง (2518 : 169-171) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองและปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พบว่า

นิสิตชายจะมีทัศนคติในแบบก้าวหน้ารุนแรงมากกว่านิสิตหญิงซึ่งมีทัศนคติแบบหัวเก่า มีความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากกว่านิสิตชาย นิสิตจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำมากมักจะเป็นพวกที่มีหัวก้าวหน้ารุนแรงกว่านิสิตที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้สูง นิสิตส่วนใหญ่แสดงความสนใจทางการเมือง ในการมีส่วนร่วมในการเดินขบวนเรียกร้องหรือประท้วงในกรณีต่าง ๆ ในการเดินขบวนที่มีอันตราย เช่น วันมหาวิปโยค จะมีนิสิตชายเข้าร่วมมากกว่านิสิตหญิง แต่การเดินขบวนที่ไม่มีอันตราย เช่น การเดินขบวนต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น การไปฟังการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง และการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะมีนิสิตหญิงไปมากกว่านิสิตชาย

ปกรณ์ คุณวรกิจ (2523 : 171) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความเข้าใจทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม" พบว่า นิสิตชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านิสิตหญิง นิสิตชายมีความเข้าใจการเมืองมากกว่านิสิตหญิง ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจของครอบครัวนิสิตทำให้นิสิตมีความเข้าใจต่อการเมืองต่างกันเล็กน้อย และภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจของนิสิตไม่ทำให้การเข้าร่วมทางการเมืองของนิสิตแตกต่างกัน

มานะศรี ยงเจริญ (2523 : 219) ได้วิจัยเรื่อง "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4

มหาวิทยาลัยรามคำแหง” พบว่า นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความรู้ทางการเมืองค่อนข้างสูง

นิตยา กิจกำแหง (2526 : 95) ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติทางสังคมและการเมืองของผู้นำกิจกรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง” พบว่า ผู้นำกิจกรรมนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งแสดงว่าสังคมไทยส่วนใหญ่ยังนิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ

ชลัช จงสืบพันธ์ (2527 : 143) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะบริบทและลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง” พบว่า นักศึกษาชายจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศหญิงมีความรู้สึกผูกพันต่อสถานการณ์ในสังคมรอบตัวน้อยกว่าเพศชาย และถึงแม้ด้วยทฤษฎีหมายจะให้สิทธิต่าง ๆ เสมอภาคกัน แต่สภาพความเป็นจริง เพศชายจะมีบทบาทในสังคมที่เป็นอิสระมากกว่าเพศหญิง และนอกจากนี้ยังพบอีกว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด เขามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหอพัก จึงมีโอกาสดูตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองและมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองด้านต่าง ๆ ได้มากกว่านักศึกษาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อเลิกเรียนแล้วก็มักจะต้องกลับบ้านอาศัยอยู่กับบิดามารดา ผู้ปกครองจึงทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง เท่ากับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในต่างจังหวัด และพักอยู่ในหอพัก

4. นิสิตนักศึกษาไทยกับการประกอบอาชีพ

การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง เพราะการศึกษาคือเป็นมรรควิธีซึ่งให้ได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาช่วยให้คนได้รับความรู้และทักษะที่ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการยกระดับรายได้และเลื่อนฐานะทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง (สุภาพธรรม ไชยเศรษฐ 2526 : 13) ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ประสงค์จะเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี เพราะการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสที่ดีกว่าในด้านการหางานทำเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่ได้เรียนในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังจะได้รับการยกย่องในสังคม เป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่วงศ์ตระกูลอีกด้วย แต่ปัจจุบันนิสิตนักศึกษา มีความวิตกกังวลในเรื่องการมีงานทำมากขึ้น เนื่องจากบัณฑิตที่สำเร็จการ

ศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาแต่ละปีต้องอยู่ในสภาพคนว่างงานเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจภาวะการว่างงานของบัณฑิต ในปีการศึกษา 2517-2523 พบว่า บัณฑิตว่างงานส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตในสาขาวิชานิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528 : 3-54) นักศึกษาจึงมีความวิตกกังวลในเรื่องอาชีพกัน เพราะตลาดแรงงานไม่สามารถรองรับอัตราแรงงานจากผู้จบการศึกษาได้อย่างมีความสมดุล นักศึกษากลุ่มอาชีพจึงทวีจำนวนสูงขึ้น นักศึกษาให้ความสนใจในการเตรียมตัวสำหรับโลกของการหางานทำและการแข่งขัน เพื่อการอยู่รอดในอนาคต นักศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะพบได้มากในมหาวิทยาลัยระบบเปิด (ประกอบ คุปรัตน์ 2527 : 91) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุชาติา มัสโอติ (2528 : 52) ซึ่งพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงรับรู้แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพมากกว่าแนวบทบาทอื่น ๆ แสดงว่านักศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพกันมากในปัจจุบัน

5. นิสิตนักศึกษาไทยกับภูมิหลังในการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูหรือวัฒนธรรมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงกับเด็กชายแตกต่างกัน จากการศึกษาของ รูธ เบนเนดิกท์ (Ruth Benedict) 1952 : 44) พบว่า วัฒนธรรมในการเลี้ยงดูเด็กของคนไทยนั้นมีส่วนทำให้เด็กชายมีลักษณะแตกต่างไปจากเด็กหญิงคือ เด็กหญิงจะมีลักษณะที่ไม่ค่อยกล้าที่จะคบหาสมาคมหรือติดต่อกับผู้อื่น และมีความเต็มใจที่จะมีมนุษย์สัมพันธ์กับผู้อื่นช้ากว่าเด็กชาย เพราะเด็กหญิงได้รับการเลี้ยงดูแบบปกป้องรักษาอย่างเข้มงวดในกิจกรรมทุก ๆ ด้าน และถูกกำหนดให้มีความรับผิดชอบตั้งแต่อายุน้อยไม่มากนัก เช่น ต้องเลี้ยงดูและรับผิดชอบน้อง ต้องรับผิดชอบงานบ้าน เป็นต้น ส่วนเด็กชายจะได้รับการเลี้ยงดูแบบอิสระกว่า มีความรับผิดชอบน้อยกว่าในเรื่องภายในบ้าน ได้รับอนุญาตให้มีพฤติกรรมและการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นได้มากกว่าเด็กหญิง ในทิศทางเดียวกัน กัสกิน (Guskin 1964 : 25) พบจากการศึกษาในด้าน การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษาไทย ว่านักศึกษาหญิงมีลักษณะค่อนข้างเก็บตัวและเป็นคนหัวเก่า (Conservative) ที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น นักศึกษาหญิงจะมีความลังเลใจและกลัวต่อการนัดหมายหรือการพบปะกันกับเพื่อนชายตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก

6. นิสิตนักศึกษาไทยกับอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

กลุ่มเพื่อน (Peer Group) เป็นผลมาจากการรวมตัวของนิสิต มีการแพร่ อิทธิพลจากแต่ละคนไปสู่กลุ่มและอิทธิพลจากกลุ่มไปสู่บุคคล (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527 : 31) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญมาก นิสิตนักศึกษาอาจจะได้รับอิทธิพลทาง ความคิดจากเพื่อน และประพฤติปฏิบัติตามเพื่อน หากได้รับคำนิยมที่ถูกต้องก็จะก่อให้เกิด สติ ปัญญา แต่ถ้าได้รับคำนิยมที่ผิดก็จะก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อตนเองและแก่ส่วนรวม อิทธิพลของ กลุ่มเพื่อนอาจจะ เป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยต่อวิชาการโดยการร่วมมือกันแสวงหาความรู้ ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ทางสติปัญญานี้ เป็นความสัมพันธ์ที่จำเป็นสำหรับกลุ่ม เพื่อนและเป็นที่ ต้องการในแวดวงมหาวิทยาลัย (เต็อนจิตต์ จิตต์อารี 2520 : 3) กลุ่มเพื่อนเป็นลักษณะ ของวัยรุ่นทั่วไปที่มีความต้องการที่จะอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุขเพราะกลุ่ม เพื่อนให้ความมั่นใจ และยอมรับในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา ทำให้เขามีความสบายใจ มีความสุขใจ กลุ่มเพื่อน ยังช่วยให้เขามีความ เชื่อและมีพฤติกรรมไปตามลักษณะกลุ่มที่เขายึดอยู่ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527 : 30)

สำหรับนิสิตนักศึกษาไทยนั้นก็อยู่ในวัยรุ่นเช่นกัน ฉะนั้นอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน จึงมีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษาไทยด้วย ในการที่จะส่งเสริมคำนิยม พฤติกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งคำนิยมในด้านรักความสะอาดกสบายปราศจากชุดในสถาบันอุดมศึกษาไทย คำนิยมรักความ สะดวกสบาย รักสนุก เป็นคำนิยมที่ต่อต้านด้านปัญาธรรม แสดงออกให้เห็นโดยนักศึกษาไทย ส่วนใหญ่ไม่ค่อยหมกมุ่นอยู่กับตำราและการเรียนเท่าใดนัก การซักถาม การอภิปรายกับอาจารย์ หรือเพื่อน ๆ ทางด้านวิชาการไม่ปรากฏบ่อยนักกับนักศึกษาไทยส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่จะจับกลุ่ม กันเที่ยวเตร่ สนุกสนาน ชื้อของ ชมภาพยนตร์ เดินร่ำ แม้นักศึกษามีที่ 1 ที่เข้าใหม่จะมีความ กระตือรือร้นใฝ่หาความรู้ ก็จะถูกระบบอาวุโส ประเพณี กดขี่บังคับในทางที่ผิด ในเพื่อนรุ่น เดียวกันถ้าใครสนใจศึกษาหาความรู้ ค้นคว้าวิชาการเพิ่มเติมก็จะถูกกล่าวหาว่าไม่รักเพื่อน ลักษณะเป็นคนผิวเผิน หมกมุ่นอยู่กับสิ่งฉาบฉวยภายนอก รักความสะดวกสบาย รักสนุก ไม่ เกร่งเกรียดจริงจังกับเหตุการณ์ต่าง ๆ พบได้จากสภาพนักศึกษาไทยทั่ว ๆ ไป (เลิศพร ภาระสกุล 2516 : 12-14)

7. นิสิตนักศึกษาไทยกับสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษา ดังที่ วิจิตร ลินสิริ

(2526 : 4-6) ได้กล่าวไว้ว่าสิ่งแวดล้อมที่แวดล้อมมนุษย์อยู่จะเป็นปัจจัยในการสร้างหรือ
 กล่อมเกลาพฤติกรรมมนุษย์ สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกสถาบันจึงมีอิทธิพลในการพัฒนา
 นิสิตนักศึกษาให้มีพฤติกรรม มีทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามสภาพ
 สิ่งแวดล้อม” หอพักจัดได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมของนักศึกษา หอพักจึงมีส่วนในการพัฒนานัก-
 ศึกษาในด้านต่าง ๆ ด้วย เช่น ในด้านสติปัญญาและวิชาการนั้น หอพักมีส่วนสนับสนุนการศึกษา
 ของนักศึกษาด้วยอย่างมาก กล่าวคือ การที่นักศึกษาอยู่หอพักในเขตวิทยาลัย หรือ มหา-
 วิทยาลัยทำให้นักศึกษาสามารถใช้บริการหอสมุดของสถาบันได้อย่างเต็มที่ทั้งกลางวัน และ
 กลางคืน เพราะไม่ต้องห่วงเรื่องการเดินทางกลับที่พัก ไม่ต้องใช้เวลามากเหมือนกับนัก-
 ศึกษาที่ต้องเดินทางกลับบ้านที่อยู่ห่างจากมหาวิทยาลัย เวลาในการศึกษาค้นคว้าในหอสมุด
 เป็นสิ่งมีค่ามากสำหรับนักศึกษา สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การอยู่
 หอพักของสถาบันซึ่งมีนักศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก หลายหลายสาขาวิชา หลายชั้นปี ทำให้
 สามารถได้ถามหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการเรียนได้มาก การได้ฟังข้อคิดเห็นจาก
 ผู้อื่น การได้สนทนาอภิปรายกัน ได้ทำงานร่วมกัน เป็นผลดีต่อการเรียน เป็นการส่งเสริม
 การศึกษาสติปัญญาวิชาการมากทีเดียว นอกจากนี้ในแต่ละหอพักจะมีอุปกรณ์กีฬาชนิดต่าง ๆ
 ไว้ให้นักศึกษาได้นำไปฝึกซ้อมทักษะทางกีฬา หรือออกกำลังกายผ่อนคลายความตึงเครียด
 จากการศึกษาเล่าเรียน มีผลให้มีนิสัยในการออกกำลังกาย และเสริมสร้างสุขภาพอนามัย
 การที่นักศึกษามีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตดีนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการศึกษาเล่าเรียนของนัก-
 ศึกษา

ในด้านความปลอดภัย และการประหยัดด้านการเงินนั้น นักศึกษาที่อยู่หอพัก
 ของสถาบันย่อมจะมีความปลอดภัยกว่า เพราะหอพักอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสถาบันมี
 เจ้าหน้าที่ และอาจารย์คอยดูแลตลอดเวลา ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย หากมีการเจ็บป่วยก็มี
 เจ้าหน้าที่คอยดูแล ในกรณีที่เจ็บป่วยมากก็มีรถนำส่งโรงพยาบาลทันที มาตรฐานตลอดจนควม-
 ภาพของหอพักของสถาบันย่อมจะดีกว่าเอกชน และอยู่ในมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ ค่าธรรมเนียม
 เนียมหอพักก็ถูกกว่าเอกชน เพราะเป็นบริการที่จัดให้กับนักศึกษามีได้มุ่งหวังผลกำไรในเชิง
 การค้า (สำเนาวิ ขจรศิลป์ 2525 : 2)

นอกจากนี้กล่าวได้ว่านักศึกษาที่อยู่ต่างสังคม ต่างวัฒนธรรมกันนั้นย่อมจะมี

พฤติกรรมที่ต่างกันไปด้วย และนักศึกษาที่มีสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกันก็ย่อมจะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันไปด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า "บุคคลที่อยู่ในสังคม วัฒนธรรมใดก็ตาม ย่อมจะปฏิบัติไปตามสภาพสังคม วัฒนธรรมนั้น แต่จะแตกต่างจากบุคคลที่อยู่ในสังคม วัฒนธรรมที่ต่างกัน" และ "วัฒนธรรมไม่ใช่ของอยู่กับที่ หรือใช้เฉพาะคนในสังคมหนึ่งเท่านั้น การอพยพเคลื่อนย้ายของบุคคล การไปมาหาสู่ การค้าขาย ติดต่อกัน มีส่วนสำคัญในการแพร่ขยายวัฒนธรรม" (สุพัตรา สุภาพ 2516 : 53-55)

8. นิสิตนักศึกษาไทยกับผลกระทบทางฐานะเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา

จากการวิจัยของ สุชาติ ไม้ไธส (2528 : 93-94) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจแนวทบทวนนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง" พบว่า "นักศึกษาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (อาชีพบิดา และรายได้บิดามารดา) ต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวทบทวนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ในระดับต่ำ มีการรับรู้ตามแนวทบทวนทางวิชาการและการเป็นศึกษิตสูง นักศึกษาประเภทนี้มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการขอใช้เวลาว่างเข้าห้องสมุด เพื่ออ่านหนังสือประกอบและค้นคว้าหาความรู้ในวิชาที่เรียนเพิ่มเติมให้กว้างขวางขึ้น พฤติกรรมการเข้าฟังการบรรยายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยไม่ขาดเรียนในทุกวิชาที่ลงทะเบียนเรียน พฤติกรรมในการเรียนจะทุ่มเทความพยายามในการศึกษาค้นคว้าทบทวนวิชาที่เรียนด้วยตนเองเพื่อให้ได้เกรดสูงทุกกระบวนวิชาที่ลงทะเบียนเรียน และนักศึกษาที่มีรายได้ต่ำมีการรับรู้ในพฤติกรรมเมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยในวิชาเรียน มักจะชวนช่วยศึกษา หาความกระจ่างด้วยการเข้าพบอาจารย์ผู้สอน เป็นการส่วนตัวหรือเขียนจดหมายถามปัญหาทางวิชาการกับอาจารย์เป็นการส่วนตัว หรือเขียนถามปัญหาทางวิชาการกับอาจารย์ผู้สอน และก่อนเข้าฟังการบรรยายทุกครั้งจะอ่านบทเรียนนั้น ๆ มาก่อนล่วงหน้าเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เมื่อรัฐเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสได้เดินทางไปสู่มหาวิทยาลัย เปิด ทำให้ลูกหลานผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ต่ำ จึงพยายามที่จะยกระดับฐานะทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้นด้วยการศึกษาให้สูงขึ้นถึงขั้นอุดมศึกษา เพื่อที่จะนำความรู้ ความฉลาดที่เกิดจากการศึกษาไปประกอบอาชีพ สร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะยกระดับฐานะของตนด้วยการเรียนให้สูง มีความ

มานะพยายาม และตั้งใจศึกษาหาความรู้ในด้านวิชาการให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ปริญญาเป็นที่ภาคภูมิใจของตนเองและครอบครัว เนื่องจากในสังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องผู้ที่มีปริญญาว่าเป็นปัญญาชน หรือผู้มีความรู้ และปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การคมนาคมดีขึ้น สถาบันการศึกษาได้ขยายสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น ทำให้ประชากรในชนบทเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงนิยมส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น จะได้มีอาชีพเป็นเจ้าคนนายคน จะได้ไม่ลำบากเหมือนพ่อแม่" การเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของบุคคลที่ต้องการมีฐานะทาง เศรษฐกิจสังคมสูง เท่าเทียมผู้อื่นหรือสูงกว่าผู้อื่น ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมจึงเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมและมีผลในการเรียนของนักศึกษาที่สำคัญทางหนึ่งด้วย (พรชูลี อ้าวอ่ำรุ่ง, ๒๕๒๕ : ๒๑๐)

ลักษณะนักศึกษาวิทยาลัยครู

นักศึกษาวิทยาลัยครูเป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปไม่ต่างจากนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ แต่วิชาชีพครูเป็นสาขาวิชาชีพที่มีลักษณะบางอย่างต่างจากสาขาวิชาชีพอื่น ๆ เป็นสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติเป็นหลัก ฉะนั้นนักศึกษาวิทยาลัยครูจึงมีลักษณะต่างจากนักศึกษาในสาขาวิชาชีพอื่น ๆ แต่เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่เคยมีการวิจัยลักษณะนักศึกษาวิทยาลัยครูให้ปรากฏโดยตรงและเด่นชัด แต่ก็สามารถอนุมานให้เห็นถึงลักษณะนักศึกษาวิทยาลัยครูจากการศึกษา เอกสารหรืองานวิจัยบางเรื่องได้ดังนี้

สาโรช บัวศรี ขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีการฝึกหัดครูได้กำหนด สมรรถภาพครูที่สำคัญดังนี้

1. สามารถทำการสอนได้ดี โดยใช้หลักจิตวิทยาพัฒนาการ วิธีสอน และการวัดผลที่เหมาะสม
2. สามารถอบรมแนะแนวและปกครองได้อย่างดี โดยรู้จักหลักการสร้างคุณธรรม การแนะแนว อบรมและการสร้างสัมพันธ์ที่ดี
3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างดี โดยรู้จักความสำคัญของกิจกรรม รับผิดชอบปฏิบัติกิจกรรมด้วยความยินดี

4. สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี โดยรู้จักวางคนให้เหมาะสมกับการเป็นครู ช่วยปรับปรุงชุมชน บำเพ็ญคนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยเพิ่มพูนความรู้ในอาชีพครู ยึดขนบธรรมเนียมครู ส่งเสริมตนเองให้ทำงานทางวิชาการศึกษาอยู่เสมอ (สาโรช บัวศรี, 2515 : 14-15)

ในปี พ.ศ. 2518 ได้มีการประชุมการศึกษาาระหว่างชาติครั้งที่ 35 ณ กรุง-เยนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ของ UNESCO ซึ่งประเทศไทยได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม ด้วย จากผลการประชุมมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับบทบาทของครูที่กำลังเปลี่ยนไปและอิทธิพลของบทบาทดังกล่าวในการฝึกหัดครูและการที่จะอบรมครูประจำการ โดยสรุปย่อเฉพาะสาระที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครู มีดังนี้

ในอนาคตบทบาทของครูจะไม่อยู่ในขอบรั้วโรงเรียนเท่านั้น ครูจะต้องร่วมมือกับชุมชนในการที่จะปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนนั้นให้ดีขึ้น ในชุมชนครูย่อมจะทำหน้าที่ทั้ง เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและเป็นทั้งสมาชิกคนหนึ่ง ในชุมชนนั้นด้วย

ในด้านการศึกษาเตรียมครูนั้น เป็นที่ประจักษ์ว่า ในสังคมย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และวัฒนธรรมอยู่เสมอ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเตรียมครู จึงควรให้ผู้ที่จะเป็นครูได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และจะได้เตรียมตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับหลักสูตรการเตรียมครูนั้น สิ่งแรกสิ่งหนึ่งที่ควรยึดถือคือ การเตรียมครูให้เข้าใจและรู้จักบทบาทใหม่ ๆ และสร้างครูในอนาคตให้เป็นผู้ที่จะต้องศึกษาอยู่ตลอดชีวิต นอกจากนี้หลักสูตรการเตรียมครูจะต้องมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรของโรงเรียนประถมและมัธยมอย่างใกล้ชิด

หลักการใหญ่ ๆ ในหลักสูตรของการเตรียมครูจึงควรจะมีการเตรียมครูที่จะปฏิบัติงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต การเตรียมครูจึงมิใช่แค่เตรียมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเท่านั้น ควรจะเตรียมครูในบทบาทและหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งจะต้องใช้ในอนาคตด้วย และจะต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกหัดครูได้มีประสบการณ์โดยตรงให้มากที่สุดในการจัดการเรียนการสอน การปกครอง และหน้าที่อื่น ๆ เพื่อสร้างความคิดริเริ่ม ความรู้จักรับผิดชอบ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นเพื่อ

ให้ตระหนักอยู่เสมอว่า อาชีพครูนั้นจะต้องอาศัยการค้นคว้าหาความรู้และทักษะด้วยตนเองอยู่

เสมอ

สรุปข้อ เสนอแนะของผู้แทนไทยในการประชุมครั้งนี้ก็คือ หลักสูตรการฝึกหัดครูจะต้องมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรของโรงเรียนและมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างใกล้ชิด (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2519 : 75-82)

ในปี พ.ศ. 2518 เช่นเดียวกันวิทยาลัยครูได้รับการยกฐานะให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตสาขาวิชาชีพครูได้ถึงระดับปริญญาตรี มีภาระหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู 5 ประการ คือ ผลิตครู วิจัย บริการชุมชน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและฝึกอบรมครูและบุคลากรประจำการ (สถิติ กงค 2526 : 1) การได้รับการยกฐานะดังกล่าววิทยาลัยครูได้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ทั้ง 5 ประการอย่างมีประสิทธิภาพและสิ่งหนึ่งที่กระทำคือการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู และนอกจากการได้รับการเลื่อนฐานะเป็นสถาบันผลิตบัณฑิตสาขาวิชาชีพครูและข้อ เสนอแนะของผู้แทนไทยจากการประชุมการศึกษาาระหว่างชาติครั้งที่ 35 ณ กรุงเยนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์แล้ว บังคับอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตร การผลิตครูของสภาพการฝึกหัดครูก็คือ การเปลี่ยนหลักสูตรโรงเรียนประถมศึกษาและหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นคนคิด เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีอิสระในการคิดและการทำตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย มีความเป็นตัวของตัวเอง ฟังตนเองได้ มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รักความเป็นไทยและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ (กรมวิชาการ 2520 : 44-50 ; รุ่งทิวา จักรกร 2526 : 95-101) ในฐานะที่วิทยาลัยครูเป็นสถาบันในการผลิตครูจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูให้เหมาะสม สอดคล้องสัมพันธ์กับความเป็นจริงของท้องถิ่นและสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างใกล้ชิด (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2519 : 77 ; พจน์ สะเพียรชัย 2520 : 60) เมื่อมีการศึกษาด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมแล้ว วิทยาลัยครูจึงมีการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2524 เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีและมีการทดลองใช้หลักสูตรวิชาเอกการประถมศึกษา ซึ่งสาระสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรคือ การให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาและ

มัธยมศึกษาในด้านที่มุ่งผลิตครูให้เป็นคนใช้สติปัญญา มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักคิดสร้างสรรค์ รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ มีความรู้ความสามารถในการสอน และสามารถพัฒนาคุณภาพของเยาวชนได้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่น รู้จักปรับแนวการทำงาน การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาของสังคม กล่าวได้ว่าหลักสูตรที่ปรับปรุงในปี พ.ศ. 2524 นี้ ได้รับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้นจากหลักสูตรปี พ.ศ. 2519 โดยคำนึงถึง

1. ความต้องการของสังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบท
2. ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524
3. ความเป็นครูผู้มีความสามารถในการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาหรือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งสามารถให้บริการและพัฒนาชุมชนได้ ตลอดจนเป็นบุคลากรทางการศึกษาด้านอื่น ๆ (สภากาการศึกษา พ.ศ. 2525 : 2-3)

ลักษณะของนักศึกษาครูอย่างหนึ่งซึ่งเป็นลักษณะที่จำเป็นจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นคือ ลักษณะความเป็นผู้นำ และลักษณะทางด้านการพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะพัฒนา ครูจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการให้การศึกษาแก่ครูจึงไม่เพียงแต่เพื่อให้เป็นครูในห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องออกไปเป็นผู้นำชุมชนด้วย เขาจะต้องออกไปเป็นนักการศึกษาคนหนึ่งในจำนวนไม่กี่คนในชุมชน ดังนั้นครูจึงต้องมีส่วนในการเป็นผู้แนะนำ เป็นปราชญ์ และเป็นมิตรกับชาวบ้าน ครูจะต้องทราบถึงการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และความต้องการของชาวบ้าน ครูจะต้องทำตัวเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น ๆ ในท้องถิ่น.... ครูจึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้วย... ครูเปรียบเสมือนกุญแจของกระบวนการจัดการศึกษาทั้งหมดของชาติ ถ้าครูดีก็จะมีผลดีสะท้อนไปถึงการศึกษาที่ดีของเยาวชน ถ้าครูขาดสมรรถภาพก็จะมีผลให้เยาวชนขาดสมรรถภาพไปด้วย (สภาฯ หรือจิตตวิวัฒน์) 2526 : 4-5)

จากการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ ในเรื่องผู้นำชนบทในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งนอกจากการอบรมสั่งสอนความรู้แก่นักเรียนก็คือ การทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน จากการวิจัยพบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นครูถึง

ร้อยละ 23.33 (สภาวิจัยแห่งชาติ 2514 : 16) จากการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นต่อพัฒนาการในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ พ.ศ. 2519 ซึ่งวิจัยโดย นายฉัตรชัย สิงหนะเนตร ปรากฏว่า ผู้นำในท้องถิ่นต่าง ๆ มีทัศนะว่าครูไม่ควรจะมีบทบาทในการสอนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะทำงานพัฒนาหมู่บ้านด้วย ทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นดังกล่าวมีถึงร้อยละ 94 จากจำนวนผู้แสดงทัศนคติทั้งหมด (พัฒน์ สุจ่านงค์ และคณะ 2524 : 97) และถ้าหากจะพิจารณาแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525-2529) นโยบายที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครูได้กำหนดว่า "มุ่งผลิตครูให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีศรัทธาที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบทและท้องถิ่นห่างไกล...." (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 12) กระทรวงศึกษาธิการตระหนักในความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าวจึงส่งเสริมให้มีกิจกรรม เสริมหลักสูตรอย่างกว้างขวางตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เพื่อปลูกฝังสร้างเสริมลักษณะความเป็นผู้นำ การบำเพ็ญประโยชน์ และการพัฒนาสังคมให้แก่ นักศึกษา กิจกรรมที่เด่นชัดในด้านการสร้างความเป็นผู้นำ การบำเพ็ญประโยชน์ และการพัฒนาสังคม ได้แก่ กิจกรรมการบริหารและปกครองนักศึกษาหรือที่เรียกว่า สโมสรนักศึกษา และกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท กลุ่มกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และพัฒนาสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีปรากฏอยู่ทุกวิทยาลัยครู เป็นการช่วยเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นอีกทางหนึ่งด้วย เกี่ยวกับการสร้างความเป็นผู้นำ การบำเพ็ญประโยชน์ และการพัฒนาสังคมในตัวนักศึกษา

จากการวิจัยของ ทรงศักดิ์ ปุคคละนันท์ เรื่อง "กิจกรรมนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สัมพันธ์กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู" โดยสอบถามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นอันดับที่ 1 ด้านการเป็นพลเมืองดี เป็นอันดับที่ 2 ด้านคุณธรรมความประพฤติ เป็นอันดับที่ 3 และกิจกรรมนี้ควรจะต้องจัดให้มีภาคเรียนละ 1 ครั้ง และยังมีพบอีกว่ากิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ของชุมชนของนักศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ด้านการเป็นพลเมืองดี เป็นอันดับที่ 1 ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นอันดับที่ 2 ด้านคุณธรรมความประพฤติ เป็นอันดับที่ 3 ควรจัดกิจกรรมนี้ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทนั้นเป็นการฝึกให้นักศึกษาได้มีโอกาสทำงานเพื่อสังคมร่วมกันอย่างใกล้ชิดทั้งกับ เพื่อนนักศึกษาด้วยกันและได้ทำงานร่วมกับอาจารย์

ตลอดจนประชาชนของชุมชน เป็นส่วนที่จะช่วยเสริมสร้างให้นักศึกษาได้มีความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์มากขึ้น สำหรับในเรื่องการบำเพ็ญประโยชน์นั้น ผู้เป็นครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนและสังคม ฉะนั้นการที่นักศึกษาได้ร่วมบำเพ็ญประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่ดีควรทำ (ทรงศักดิ์ ปุคคละนันท์ 2527 : 107, 118-119)

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

รายงานการวิจัยในต่างประเทศ

คอฟแมน (Kuffman 1968 : 19-21) ได้วิจัยเกี่ยวกับลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกา สรุปลักษณะนักศึกษาได้ 6 ประการดังนี้

1. ลักษณะของผู้ที่มุ่งเข้ามาเพื่อแสวงหาความรู้ โดยมุ่งมั่นที่จะเรียนสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างแน่วแน่ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เขาเชื่อถือ แต่มักจะผิดหวังในสิ่งที่ต้องการกล่าวคือ มหาวิทยาลัยไม่สามารถจัดสอนให้นักศึกษามีความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียนได้สมตามที่เขาต้องการ

2. ลักษณะของผู้ที่ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม บางครั้งนักศึกษาเหล่านี้มีความรู้สึกต้องการที่พึ่งต้องการความมั่นคงทางสังคม เพราะว่าเขาต้องการลดความผูกพันกับทางบ้าน ต้องการเป็นอิสระ เมื่อเข้าสู่มหาวิทยาลัยจึงเหมือนกับคนหลงทาง ต้องการคนที่เข้าใจเขา สามารถสนองความต้องการทางจิต และหาคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

3. ลักษณะเป็นคนที่มีความคิดและมีใจดี เขาอยากที่จะช่วยเหลือคนอื่น มีความสนใจปัญหาของสังคม แต่มหาวิทยาลัยมักจะไม่ถึงในสิ่งดังกล่าว หรือไม่ก็มองไม่เห็นความต้องการของนักศึกษาในด้านนี้ จึงไม่ค่อยได้จัดสิ่งแวดล้อม จัดประสบการณ์ หรือเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. ลักษณะที่เป็นคนกระตือรือร้นที่จะเรียน นักศึกษาบางคนมีความมุ่งหวังทางด้านการศึกษาไว้มาก แต่เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่หวัง ประกอบกับมีสิ่งยั่วยุอยู่รอบด้านในสังคม นักศึกษาจึงหันเหความสนใจไปในทางที่สนุกสนานมากกว่า ซึ่งบางครั้งก็เป็นไปในทางที่ไม่สมควร เช่น ดิถยาเสพติด การเล่นเกมพนัน

5. ลักษณะที่ต้องการค้นพบตัวเอง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่มักจะไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวของตัวเอง นอกจากนี้การเรียนบางวิชาในระดับอุดมศึกษาไม่สามารถที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถค้นพบความสามารถของตนเอง จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ได้ดีขึ้นเท่าที่ควร

6. ลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ และ ขัดแย้งกับการบริหารของผู้บริหาร แต่ลักษณะนี้สามารถปรับ เปลี่ยนได้ โดยการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบ้าง ซึ่งจะทำให้ศึกษามีโอกาสได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องยิ่งขึ้น เพราะนักศึกษาย่อมจะเชื่อถือข้อมูลที่ผู้แทนของตนนำมาแจ้งให้ทราบ และเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ผู้แทนของเขาทำลงไปย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้

ตูมาเจียน (Toomajian 1974 : 3473-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้อิทธิพลของคณาจารย์ ต่อนักศึกษาด้านแนวโน้มทางการเมือง : การศึกษาเฉพาะภาควิชา 3 ภาควิชา ของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์"

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาการรับรู้อิทธิพลของคณาจารย์ ต่อแนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย คอร์เนลล์ 3 ภาควิชาในวิทยาลัยเกษตรกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามีที่ 2, 3, 4 วิชาเอกเกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยาชนบท จำนวน 354 คน

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ทศนคติ และแนวโน้มของนักศึกษา แตกต่างกันโดยวิชาเอก
2. ในลักษณะกลุ่ม คณาจารย์ที่เป็นสมาชิกในการศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้มีอิทธิพลมากนักต่อแนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษา
3. ปริมาณการรับรู้แนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษา ผันแปรตามวัฒนธรรมย่อยของอาจารย์
4. ปริมาณการรับรู้แนวโน้มทางการเมืองของนักศึกษา ผันแปรตามแนวโน้มของวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษามากลุ่ม

๕. อาจารย์ในวัฒนธรรมบางกลุ่มมีผลกระทบอย่างมาก ต่อนักศึกษาในบางวัฒนธรรมย่อย และอิทธิพลของคณาจารย์ ผันแปรตามแนวโน้มของวัฒนธรรมย่อยของทั้งนักศึกษาและอาจารย์

โฮโรวิทซ์ (Horowitz 1975 : 7681-A) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์สถาบันเกี่ยวกับประเภทของนักศึกษาตามการแบ่งประเภทของคล้ากและโทรว : กลุ่มวิชาชีพและกลุ่มวิชาการในมหาวิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยชุมชน"

การวิจัยของโฮโรวิทซ์ มีจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. เพื่อพิจารณาการแบ่งประเภทนักศึกษาตามแบบของคล้าก และโทรว ไข้ได้กับนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชน เพียงใด

๒. เพื่อเป็นการเตรียม เครื่องมือสำหรับการวิจัย เกี่ยวกับแนวโน้มทางทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน ในการเลือกประเภทสถาบัน

๓. เพื่อมองดูว่านักศึกษาจากวิทยาลัยที่ต่างกัน ซึ่งมีแนวโน้มของพฤติกรรม (Behavioral Orientation) เหมือนกัน มีเป้าหมายทางการศึกษาและแรงจูงใจที่คล้ายคลึงกันมากกว่านักศึกษาในวิทยาลัยเดียวกันแต่มีแนวโน้มต่างกัน การวิจัยครั้งนี้สำรวจนักศึกษาระดับปริญญาตรี (เต็มเวลา) ของวิทยาลัยชุมชน นอร์เธิร์น เวอร์จิเนีย (Northern Virginia) และมหาวิทยาลัย จอร์จ วอชิงตัน จำนวน ๑๒๕ คน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

๑. สถานภาพของประชากรทั้งสองกลุ่ม พบว่าแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย

๒. ประชากรทั้งสองกลุ่มยึดถือเป้าหมายทางการศึกษาคคล้ายกัน และคล้ายคลึงกันในด้านที่ประชากรทั้งสองกลุ่มยอมรับว่า การศึกษาของเขาจะให้ประโยชน์แก่ตน

๓. การแบ่งวัฒนธรรมย่อยของ คล้าก และโทรว นั้นพบว่า มีสัดส่วนที่เหมือนกันในทุกวิทยาเขต

๔. นักศึกษามีแนวโน้มที่จะประพฤติตามวัฒนธรรมย่อยที่เขาเลือก

๕. ในวิทยาเขตที่วัฒนธรรมย่อยได้รับการสนับสนุน วัฒนธรรมย่อยนั้นมีแนวโน้มที่จะมีมากกว่าวัฒนธรรมย่อยอื่น ๆ

๖. นักศึกษามีแนวโน้มในการเลือกวิชาเอกตามวัฒนธรรมย่อยที่เขาเลือก

๗. พวกรวิชาชีพในมหาวิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยชุมชน มีแนวโน้มที่จะ

มีทัศนคติ และเป้าหมายทางการศึกษาเหมือนกัน

8. พวกริชาการในมหาวิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยชุมชน มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางทัศนคติ และเป้าหมายทางการศึกษาที่เหมือนกัน

เคนเนดี (Kennedy 1976 : 723-A) ได้วิจัยเรื่อง การให้บริการแก่นักศึกษาในสถาบัน พบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา กับอายุ เพศ สถานภาพ (โสด-มีครอบครัว) พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา กับวิทยาลัยนี้ พบว่ามีความสัมพันธ์กัน

3. นักศึกษาพวกชีวิตมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มที่รู้เรื่องเกี่ยวกับผู้บริหารและการบริการนักศึกษามากที่สุดอีกทั้งยังเห็นความสำคัญของการบริการนักศึกษา แต่นักศึกษาพวกเก็บตัวจะไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีความรู้เรื่องบริการนักศึกษาน้อยและเห็นความสำคัญของการบริการนักศึกษาน้อยด้วย

4. พวกที่สติปัญญา เป็นเลิศหรือพวกนักปราชญ์ พวกนี้มีแนวโน้มจะใช้บริการของสถาบันน้อยขึ้น ส่วนพวกทางเทินสังคมจะใช้บริการน้อยกว่า

5. พวกไม่ค่อยเข้าสังคม พวกเก็บตัว จะไม่ค่อยรับรู้และไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง และมีความพอใจในบริการของสถาบันในระดับต่ำ

วี (Viehe 1978 : 5852-A) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคำกำหนดสภาพแวดล้อมและผลผลิตของนักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยในหอพักของมหาวิทยาลัย สรุปสาระสำคัญดังนี้

1. สภาพก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมของหอพักมีความสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา

2. โปรแกรมการศึกษาที่จัดในหอพัก มีความสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมย่อย ของนักศึกษา

ฟาร์เรล (Farrel 1979 : 118-A) ได้วิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาและจุดมุ่งหมายของสถาบัน : วิเคราะห์ระยะยาวโดยใช้แบบสอบถาม" ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักวิชาการจะมีเชาวน์ปัญญาสูง กลุ่มวิชาชีพจะมีการต่อต้านสูง นักศึกษาจะเน้นสถาบันและตัวเองไปพร้อม ๆ กัน นักศึกษาส่วนมากจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของสถาบัน ซึ่งจะมีผลสะท้อนกลับคือ การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ การเข้าสังคม และการพัฒนาตนเอง

นภดล มทาวิริยะกุล (2525) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "บุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ" โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ คือ ทดสอบไคส์แควร์ และวิเคราะห์ความแปรปรวน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาในวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทั้ง 6 แห่ง จำนวน 707 คน ตัวแปรที่นำมาศึกษาคือ ระดับชั้นปี กลุ่ม วิชาเอก เพศ และประสบการณ์การรับราชการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอำนาจนิยมแต่มีข้อที่น่าสังเกต คือ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ร้อยละ 49.4 มีบุคลิกภาพแบบสับสน คือ ลังเลและขัดแย้งในตัวเอง
2. มีความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 กับชั้นปีที่ 4 คือ ชั้นปีที่ 4 มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ส่วนคู่อื่น ๆ นั้นไม่สามารถยืนยันความแตกต่างได้
3. ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่เรียนในกลุ่มวิชาเอกที่แตกต่างกัน
4. มีความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชายกับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์หญิง คือ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์หญิงมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชาย หรืออาจกล่าวได้ว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชายมีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์หญิง

5. ไม่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูที่เคยรับราชการกับนักศึกษาครูที่ยังไม่เคยรับราชการ

โดยสรุปบุคลิกภาพทางการเมืองของนักศึกษาครูในวิทยาลัยกลุ่มนครหลวงมีแนวโน้มไปในทางประชาธิปไตยมากกว่าอำนาจนิยม ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามยังมีนักศึกษาครูอีกประมาณครึ่งหนึ่งที่มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบสับสน ดังนั้นวิทยาลัยครูจึงควรให้ความสนใจต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาครูให้เป็นแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2527 : 1-13) ได้วิจัยเรื่อง "รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการใช้ชีวิตของนิสิตโดยแบ่งนิสิตเป็น 7 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเปรียบเทียบโดยจำแนกตาม เพศ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และ คณะที่ปรึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตมีแนวโน้มในลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าสูงสุด รองลงมา คือ กลุ่มวิชาชีพและกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนกลุ่มที่นิสิตมีแนวโน้มไปน้อยคือ กลุ่มเก็บตัว

2. กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มค่อนข้างสูงคือ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการกับกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมกับกลุ่มสมาคม ส่วนกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มค่อนข้างน้อยคือกลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคมกับกลุ่มวิชาการ

3. นิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มวิชาการและกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่านิสิตชาย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มเก็บตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

5. นิสิตที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่างกัน พบว่ามีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มกิจกรรมแตกต่าง

อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

6. นิสิตที่ศึกษาในหลักสูตรต่างกันพบว่า มีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

7. นิสิตที่ศึกษาในสาขาวิชาที่ต่างกัน พบว่า มีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

8. นิสิตที่บิดาประกอบอาชีพต่างกัน พบว่า มีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มสมาคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

9. นิสิตที่ศึกษาในคณะต่าง ๆ พบว่า มีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01